

EINDBERICHT COMMISSIE
**voorkomen
seksueel misbruik
in de jeugdzorg**

EINDBERICHT COMMISSIE
**voorkomen
seksueel misbruik
in de jeugdzorg**

Inhoud

Eindbericht Commissie

Voorkomen Seksueel Misbruik in de Jeugdzorg

Aanleiding	5
Instelling Commissie Rouvoet	5
Vaststelling Kwaliteitskader	5
Monitor invoering Kwaliteitskader	7
Bevindingen	8
Aanbevelingen	15
Tot slot	16

Bijlagen

Bijlage 1 Samenstelling Commissie Rouvoet	19
Bijlage 2 Opdrachtomschrijving	20
Bijlage 3 Kwaliteitskader voorkomen seksueel misbruik in de jeugdzorg hoofdstuk 1 t/m 5	23
Bijlage 4 Overzicht producten en bijeenkomsten Jeugdzorg Nederland	36
Bijlage 5 Borging Kwaliteitskader	41

Aanleiding

Jeugdigen¹ dienen gezond en veilig te kunnen opgroeien. Volgens het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind heeft elke overheid de plicht om een veilige omgeving te creëren waarin kinderen ongestoord kunnen opgroeien en beschermd worden tegen alle vormen van lichamelijke en geestelijke mishandeling en verwaarlozing, zowel in het gezin als daarbuiten.

Het verschijnen op 18 oktober 2012 van het rapport van de Commissie Samson 'Omringd door zorg, toch niet veilig', leidde dan ook tot grote bezorgdheid. Uit het rapport bleek dat jeugdigen die onder verantwoordelijkheid van de overheid in de jeugdzorg werden geplaatst, onvoldoende beschermd werden tegen seksueel misbruik. Er bleek sprake van zowel misbruik gepleegd door medewerkers van de jeugdzorgorganisaties als misbruik gepleegd door groepsgenoten. Een groot deel van het seksueel misbruik bleek onopgemerkt te blijven.

De Commissie Samson trok harde conclusies: "De sector is onvoldoende in staat om seksuele problematiek te onderkennen, bespreekbaar te maken en adequaat in te grijpen".

Instelling Commissie Rouvoet

Jeugdzorg Nederland erkende het falen van de sector als collectief, toonde zich geschrokken over de uitkomsten van het onderzoek en kondigde maatregelen aan die het risico van seksueel misbruik moesten tegengaan.

De sector besloot onder andere een kwaliteitskader voor te bereiden en een onafhankelijke commissie in te stellen met de opdracht dat kwaliteitskader te beoordelen, vast te stellen en toe te zien op de invoering (bijlage 2): de Commissie Voorkomen Seksueel Misbruik in de Jeugdzorg (verder: de Commissie). Tot leden werden benoemd: Jacques Ament, Monique van Dijen, Leonieke Boendermaker, Marcel van Gastel en André Rouvoet (voorzitter). Peter Levenkamp werd aangesteld als secretaris (bijlage 1). Daarnaast ontwikkelde de brancheorganisatie een veelheid aan activiteiten om de leden te faciliteren bij de aanpak van seksueel misbruik. Ook werd een netwerk van contactpersonen voorkomen seksueel misbruik opgezet waarin alle jeugdzorgorganisaties deelnemen.

Vaststelling Kwaliteitskader

Het Kwaliteitskader voorkomen seksueel misbruik in de jeugdzorg – door Jeugdzorg Nederland in verschillende expertmeetings binnen de sector voorbereid – is op 14 mei 2013 door de Commissie vastgesteld en gepubliceerd op de website van Jeugdzorg Nederland. Het is als bijlage opgenomen in dit eindbericht (bijlage 3).

Hoewel geen voorwerp van onderzoek door de Commissie Samson besloot Jeugdzorg Nederland dat daar waar relevant ook de Bureaus Jeugdzorg² aan de eisen van het Kwaliteitskader moesten voldoen.

Vanwege de urgentie van de geconstateerde problematiek is er voor gekozen om met het Kwaliteitskader direct opvolging te geven aan de aanbevelingen van de Commissie Samson. De door de Commissie opgenomen acties en maatregelen zijn daardoor niet in

¹ In dit eindbericht wordt de term jeugdigen gebruikt om de leeftijdsgroep van 0-18 jaar aan te duiden. Met kinderen bedoelen we 0 tot 12 jarigen en met jongeren de groep van 12 jaar en ouder.

² Sinds 1 januari 2015 de Jeugdbescherming (Gecertificeerde Instellingen).

samenhang met andere aspecten van kindveiligheid uitgewerkt. Bovendien was en is er nauwelijks onderzoek beschikbaar naar beschermende en risicofactoren die slachtofferchap van seksueel misbruik beïnvloeden. De Commissie pleitte er om die reden voor tegelijkertijd met de invoering van het Kwaliteitskader een verdiepings- en verbredingslag uit te voeren die uiteindelijk zou moeten resulteren in een integrale aanpak van de veiligheid rond de jongeren die aan de zorg van jeugdzorg zijn toevertrouwd: een kindveiligheidsysteem.

De *verdieping* zou zich moeten richten op onderzoek naar de verklarende (risico- en beschermende) factoren voor het vóórkomen van seksueel misbruik. Op basis van de uitkomsten zou vervolgens vastgesteld kunnen worden of de aanbevelingen die werden voorgesteld door de Commissie Samson toereikend zijn dan wel aanvulling behoeven om de risico's op seksueel misbruik te beheersen.

Daarbij gaf de Commissie de brancheorganisatie Jeugdzorg Nederland in overweging de aanpak van seksueel misbruik te *verbreden* door samenwerking te zoeken met de jeugd-GGZ en jeugd-LVB. Jeugdzorg Nederland kon zich vinden in deze aanbeveling maar gaf aan prioriteit te willen geven aan de invoering van het Kwaliteitskader. In april 2015 is door de gespecialiseerde jeugdbranches het 'plan van aanpak Seksualiteit en preventie van seksueel geweld binnen de jeugdhulp' opgesteld. In juni 2015 is dit plan door de brancheorganisaties vastgesteld. Het Kwaliteitskader voorkomen seksueel misbruik in de jeugdzorg vormt het uitgangspunt voor het te ontwikkelen gezamenlijke kwaliteitskader, waarbij de focus zowel ligt op het formuleren van een helder beleid met betrekking tot seksualiteit en seksuele opvoeding, als op de preventie en signalering van seksueel geweld.

Ook bepleitte de Commissie het opstellen van een *ontwikkelagenda*. De Commissie stelde vast dat het binnen de sector op het terrein van het stimuleren van een gezonde seksuele ontwikkeling en het voorkomen van seksueel misbruik feitelijk nog ontbreekt aan heldere algemeen aanvaarde standaarden, waardoor het kwalificeren van de vele beschikbare instrumenten en methodieken niet goed mogelijk is. Gelet op het belang van dit thema achtte de Commissie de ontwikkeling van dergelijke *professionele standaarden* dringend noodzakelijk en gaf zij de jeugdzorgorganisaties in overweging om hier de komende tijd, in gezamenlijkheid en in nauwe samenwerking met de beroepsverenigingen en de kennisinstituten, werk van te maken. Beoogd werd tot meer convergentie binnen de sector te komen, waarbij op het punt van de gelijkwaardige kwaliteit van ingezette instrumenten en methodieken het principe 'comply or explain' zou moeten worden gehanteerd. Als eerste stap werd de kennisinstituten gevraagd per relevante actie in het Kwaliteitskader (voor zover mogelijk) maximaal drie methodieken, interventies en/of trainingen te benoemen die geschikt zijn om het beoogde doel te bereiken.

Ten slotte vroeg de Commissie aandacht voor het thema seksueel misbruik bij de in de jeugdzorg toegepaste *HKZ-certificering* en bij de ontwikkeling van *beroepsrichtlijnen* in het kader van de professionalisering.

De Commissie heeft voorafgaand aan en gedurende de invoering van het Kwaliteitskader gesproken met de *Inspectie Jeugdzorg*. De Inspectie heeft met voorrang de toetsing van maatregelen op het terrein van seksueel misbruik ter hand genomen en stelde een toetsingskader vast dat op hoofdlijnen aansluit bij het Kwaliteitskader.

Monitor invoering Kwaliteitskader

De Commissie heeft de invoering van het Kwaliteitskader gevolgd door vier maal een monitor uit te voeren op de maatregelen die kort daarvoor aan de hand van een in het Kwaliteitskader vastgesteld tijdschema ingevoerd dienden te zijn.

Aanvankelijk bleek een deel van de organisaties moeite te hebben de acties en aanbevelingen tijdig in te voeren. In het bijzonder veel Bureaus Jeugdzorg, maar ook enkele organisaties voor Jeugd & Opvoedhulp bleven achter bij de vastgestelde planning. De Commissie heeft het bestuur van Jeugdzorg Nederland geïnformeerd over de vertragingen en de risico's hiervan voor de verdere invoering van het kader. Jeugdzorg Nederland heeft hier in het kader van haar ondersteuningsprogramma nadrukkelijk aandacht aan besteed door bijeenkomsten te beleggen, ondersteunend materiaal te ontwikkelen, organisaties die achterbleven te koppelen aan organisaties die vooropliepen en in enkele gevallen door de organisaties op de opgelopen vertraging aan te spreken.

Naar aanleiding van de monitor heeft de Commissie bezoeken gebracht aan en gesprekken gevoerd met in totaal 26 organisaties (Bureaus Jeugdzorg en organisaties voor Jeugd & Opvoedhulp) en daarbinnen met veelal alle geledingen binnen de organisaties (medewerkers, staf, bestuur, pleegouders en in een aantal gevallen ook jeugdigen die van de organisatie jeugdhulp ontvingen). Bij de keuze voor te bezoeken organisaties heeft de Commissie zich vooral laten leiden door de behoefte een zo groot mogelijke diversiteit aan organisaties te bezoeken (pleegzorg, ambulante hulp, residentiële zorg, jeugdbescherming), door de spreiding over het land en, tijdens de laatste bezoeken, ook door de mate waarin organisaties vertraging hadden opgelopen bij de invoering.

Tijdens de bezoeken heeft de Commissie kunnen vaststellen dat bestuurders, staf en medewerkers met veel inzet de invoering van het Kwaliteitskader ter hand hebben genomen. Waar de Commissie ook met (pleeg)ouders en jeugdigen heeft gesproken kon worden vastgesteld dat zij actief betrokken zijn bij de aanpak.

De Commissie heeft voor het beoordelen van de voortgang in de invoering gekozen voor het instrument van self assessment. Anders dan de Inspectie Jeugdzorg beschikt de Commissie niet over instrumenten om te kunnen beoordelen of maatregelen ook daadwerkelijk worden toegepast of zo nodig toegepast kunnen worden. Door afspraken te maken met de Inspectie over het toezicht dat aansluitend is uitgevoerd en door de acties uit het kader te vertalen naar de HKZ-normen kon langs andere wegen een externe toetsing geborgd worden. De Commissie meent dat het instrument van de self assessment goed gewerkt heeft. Het maakt dat organisaties zelf op directe wijze de verantwoordelijkheid ervaren voor de tijdige en juiste invoering van de acties uit het kader. Bij het invullen van de monitor werd de organisatie verzocht zich de vraag te stellen of een maatregel in alle onderdelen van de organisatie al volledig was ingevoerd. Als maatstaf werd aangegeven dat een maatregel alleen ingevoerd is wanneer deze wordt uitgevoerd dan wel gereed is voor toepassing in de praktijk indien zich de daarvoor relevante situatie voordoet.

Bevindingen

Algemeen

Op 1 januari 2015 dienden alle maatregelen bij de bij Jeugdzorg Nederland aangesloten jeugdzorgorganisaties volledig te zijn ingevoerd. Dat blijkt, afgaande op het oordeel van de organisaties, grotendeels het geval. Vrijwel alle organisaties blijken de aanvankelijke vertraging te hebben ingelopen.

Waar de invoering naar het eigen oordeel van de organisaties nog niet voltooid is geven organisaties aan de maatregel alsnog binnen drie of zes maanden te zullen invoeren. Voor zover de Commissie kon nagaan geeft de monitor een redelijk getrouw beeld van de invoering. In enkele gevallen bleken organisaties te snel tot het oordeel te komen dat maatregelen al volledig ingevoerd waren. Er was dan bijvoorbeeld wel besloten een methodiek te omarmen, maar de scholing om deze toe te passen moest nog van start gaan. De organisaties hebben daarop hun oordeel over de invoering aangepast.

De eerste bevindingen van de Inspectie naar de mate waarin organisaties erin slagen seksueel grensoverschrijdend gedrag te voorkomen, bevestigen bovenstaand beeld van de Commissie over de invoering van het Kwaliteitskader op hoofdlijnen ('Voorkomen van seksueel grensoverschrijdend gedrag'; Rapport van de Inspectie Jeugdzorg van oktober 2014). Van de 27 door de Inspectie bezochte organisaties voor Jeugd & Opvoedhulp heeft de Inspectie in drie gevallen het oordeel matig meegegeven. In alle andere gevallen was het oordeel voldoende of – in twee gevallen – goed. Waar organisaties het predicaat matig of voldoende meekregen was sprake van meerdere verbeterpunten.

De betrokken organisaties hebben de Inspectie laten weten hoe en binnen welke termijn zij de verbeterpunten oppakken. De Inspectie blijft dit proces volgen. De organisaties hebben de Commissie, voor zover de Commissie bij hen na het verschijnen van het Inspectierapport op bezoek is geweest, laten weten dat zij de verbeterpunten inmiddels hebben opgepakt.

De Bureaus Jeugdzorg werden door de Inspectie niet onderzocht.

Hierna worden per hoofdstuk van het Kwaliteitskader enkele specifieke bevindingen uitgelicht die tijdens de gesprekken naar aanleiding van de monitor naar voren kwamen.

De basis: opleiding, scholing, werving, selectie en functioneren

In **hoofdstuk 1** van het Kwaliteitskader worden enkele basisvoorwaarden beschreven die zich concentreren op opleiding, bij- en nascholing en werving en selectie. Eén hiervan betrof de opname van een specifieke competentie op dit terrein in het middelbaar en hoger beroepsonderwijs (inclusief stage).

In overleg met de Vereniging Hogescholen (voorheen de HBO Raad) werd een competentie opgesteld voor het thema seksualiteit. De themacompetentie werd door de Vereniging vastgesteld. Ook werd overeengekomen dat de jeugdzorgorganisaties regionaal afspraken gaan maken over de invoering van de competentie in de opleidingsprogramma's van de hogescholen. Het heeft de nodige tijd gekost voordat de regionale afspraken tussen jeugdzorgorganisaties en de Hogescholen tot stand kwamen. In mei 2015 heeft een inventarisatie plaatsgevonden bij Hogescholen met HSAO. De overgrote meerderheid van de Hogescholen heeft de themacompetentie inmiddels ingevoerd in het curriculum in verschillende jaren van de HSAO opleidingen en in het uitstroomprofiel jeugdzorgwerker. Elementen die aan de orde komen zijn bijvoorbeeld gezonde seksuele ontwikkeling, meldcode, beroepscode, vlaggensysteem, seksueel grensoverschrijdend gedrag, geven van voorlichting en de eigen socialisatie. Dit gebeurt zowel in

kennisoverdracht als in trainingen en/of workshops. Daarnaast worden onder andere themadagen of -weken georganiseerd.

Aan de themacompetentie dient aandacht te worden besteed tijdens besprekingen binnen de organisaties voor jeugdhulp en jeugdbescherming. Naast het feit dat toekomstige professionals aan de hand van de themacompetentie voorbereid worden op het begeleiden van en gespreksvoering over de seksuele ontwikkeling van jeugdigen, dient de themacompetentie in na- en bijscholing van de huidige professionals aan de orde te komen.

Tijdens de gesprekken die de Commissie heeft gevoerd wezen medewerkers op het ontbreken van voldoende mogelijkheden tot na- en bijscholing. De Inspectie noemde in oktober structurele scholing van medewerkers als een van de punten waarop verbetering noodzakelijk is. In het Kwaliteitskader zijn verschillende acties opgenomen die dit mogelijk maken. De Commissie denkt hierbij aan de bespreking van het thema seksuele ontwikkeling, grensoverschrijdend gedrag en seksueel misbruik in de teams (zie acties onder 2.1) en het inrichten van leerprocessen (zie acties onder 4.1). Deze acties hebben duurzaam aandacht van de organisaties voor jeugdhulp en jeugdbescherming nodig. De organisaties kunnen onder andere gebruik maken van het (film)materiaal voor intervisie en werkbegeleiding en de training 'Terug naar gezonde nieuwsgierigheid' die Jeugdzorg Nederland heeft laten ontwikkelen.

Een andere maatregel ziet op een verplichte stage-opdracht in dit kader voor MBO studenten. De meeste organisaties melden dat deze maatregel niet op hen van toepassing is omdat zij geen MBO-ers inzetten in de hulpverlening. De Commissie wijst erop dat ook andere medewerkers (in de ondersteunende diensten) in contact komen met jeugdigen, in het bijzonder in de residentiële voorzieningen. De Commissie beveelt de organisaties aan ook deze medewerkers een bij hun functie passende training en ondersteuning te bieden.

De maatregelen op het terrein van wervings-, selectie- en functioneringsgesprekken zijn vrijwel overal doorgevoerd. Het kostte aanvankelijk moeite een vorm te vinden om het thema seksualiteit daarbij op een wijze aan de orde te stellen die werkelijk informatie oplevert waarmee risico's bespreekbaar gemaakt kunnen worden. Jeugdzorg Nederland heeft hiervoor filmmateriaal laten produceren. Inmiddels geven vrijwel alle organisaties aan deze actie te hebben geïmplementeerd.

Doorbreken handelingsverlegenheid

In hoofdstuk 2 van het Kwaliteitskader staat de handelingsverlegenheid centraal. De maatregelen zijn bij vrijwel alle organisaties ingevoerd. Belangrijk was de invoering van het Vlaggensysteem als basismethodiek om seksueel gedrag met een gemeenschappelijke taal te kunnen bespreken en te duiden. Invoering van het Vlaggensysteem gaf een sterke impuls aan de invoering van het Kwaliteitskader. De beschikbaarheid van het instrument betekent echter niet dat medewerkers op de werkvloer daar ook echt mee werken en uit de voeten kunnen. Medewerkers dienen systematisch ondersteund te worden in de toepassing van het Vlaggensysteem in de praktijk, onder andere door in teambijeenkomsten regelmatig feedback te geven en te krijgen op de toepassing ervan (leren op de werkvloer). Een deel van de medewerkers gaf tijdens de gesprekken aan behoefte te hebben aan meer scholing in de toepassing van het systeem.

De jeugdige

In hoofdstuk 3 van het Kwaliteitskader staat de jeugdige centraal. In de ogen van de Commissie is de belangrijkste voorwaarde voor het kunnen voorkomen van seksueel misbruik het aandacht besteden aan de gezonde seksuele ontwikkeling van jongeren en jongeren daarin te begeleiden. Het kunnen stellen van grenzen is daar een onderdeel van. Het belang van deze positieve benadering van seksualiteit alsmede van het betrekken van jongeren bij het opstellen van de leefregels op dit terrein wordt binnen de jeugdzorgorganisaties breed gedeeld.

Onder de maatregelen in dit hoofdstuk valt ook de invoering van een risicotaxatie-instrument. Dat instrument dient ertoe te kunnen bepalen welke specifieke risico's bij een individuele jeugdige aan de orde zijn en hoe daar bij de begeleiding en in voorkomende gevallen bij de plaatsing mee rekening te houden. Een risicotaxatie-instrument dat specifiek ziet op dit thema was nog niet beschikbaar. Het Nji heeft in opdracht van het Ministerie van VWS en Jeugdzorg Nederland een instrument ontwikkeld dat op 1 december 2014 beschikbaar is gekomen. Dit was veel later dan aanvankelijk voorzien. Uit de monitor blijkt dat 17 organisaties aangeven dit instrument nog niet (volledig) te hebben ingevoerd, maar verwachten dat binnen drie tot zes maanden alsnog te zullen doen. Enkele organisaties stellen zich de vraag of het met dit instrument wel mogelijk is tijdig voldoende inzicht te verkrijgen om een verantwoorde plaatsingsbeslissing te nemen. Het risicotaxatie-instrument wordt in 2015 geëvalueerd.

Zes organisaties zijn er nog niet in geslaagd samen met ketenpartners afspraken te maken over multidisciplinair overleg bij casus van vermoedens van seksueel misbruik. Organisaties zijn voor de uitvoering van deze maatregel afhankelijk van hun samenwerkingspartners. In het plan van aanpak 'Seksualiteit en preventie van seksueel geweld binnen de jeugdhulp' is nadrukkelijk het thema versterken van samenwerking in de keten opgepakt. De overige kind-gerelateerde maatregelen zijn vrijwel overal ingevoerd. Wel is nog sprake van discussie, ook met de Inspectie Jeugdzorg, over de vraag welke informatie in de persoonlijke dossiers van de jeugdigen opgenomen moet worden. Het gaat dan in het bijzonder over die gevallen waarin de seksuele ontwikkeling geen aanleiding geeft om hier specifieke opmerkingen over te maken.

De organisatie

In hoofdstuk 4 van het Kwaliteitskader komen de eisen die aan de organisatie worden gesteld aan de orde. Het gaat in totaal om negen maatregelen waaronder de invoering van een instrument waarmee de beleving van de veiligheid in kaart wordt gebracht en aan de hand waarvan de veiligheid van jeugdigen regelmatig besproken wordt in de teams en met de jeugdigen.

De veiligheidsbarometer, door TriviumLindenhof en Movisie aangevuld met het thema seksualiteit en seksueel misbruik, is als good practice voor dit doel in juli 2014 beschikbaar gekomen. Elf organisaties hebben nog geen instrument ingevoerd om de beleving van veiligheid in kaart te brengen. Het hanteren van dit instrument zal een belangrijke bijdrage leveren om onveilige situaties ook op het gebied van seksualiteit op het spoor te komen. Waar het instrument is ingevoerd levert dit belangrijke informatie op over de veiligheidsbeleving van jongeren.

Een ander belangrijk punt is de registratie en evaluatie van incidenten zowel intern als in de keten. De Inspectie stelde vast dat op dit onderwerp verbetering nodig is. Twintig organisaties hebben nog geen plan van aanpak voor de inrichting van een leeromgeving met ketenpartners waarin onder andere casuïstiek kan worden ingebracht. Ook hier is sprake van afhankelijkheid van medewerking van andere partners.

Vijf organisaties besteden in hun openbare verslag nog geen aandacht aan de mening van klagers over het verloop van de klachtbehandeling binnen de organisatie.

Pleegzorg

In hoofdstuk 5 van het Kwaliteitskader worden de maatregelen benoemd die specifiek gelden voor de pleegzorg. De meeste van deze maatregelen dienden in de eerste fase geïmplementeerd te worden. Zij sloten aan bij de kwaliteitskaders die de sector voor dit deel van de sector al eerder had ontwikkeld. Eén organisatie heeft één van de maatregelen nog niet ingevoerd. Alle overige maatregelen zijn door alle instellingen die pleegzorg bieden naar hun oordeel al wel ingevoerd. Het viel de Commissie op dat pleegouders met enige regelmaat van mening waren dat pleegzorgmedewerkers te terughoudend zijn bij het bespreken van de omgang met seksualiteit binnen het pleeggezin, zowel bij de screening als tijdens de plaatsing. Pleegouders verwachten een ondersteunende houding van pleegzorgwerkers, maar ook scherpte. Zij hebben behoefte aan een kader en willen dat samen met de pleegzorgmedewerker uitwerken. Pleegkinderen gaven aan dat met hen niet of nauwelijks over seksualiteit gesproken wordt. Bij medewerkers proefde de Commissie juist regelmatig enige terughoudendheid om zich te mengen in de dagelijkse gang van zaken rond afstand en nabijheid in pleeggezinnen. Medewerkers hadden in ieder geval in de fase van de invoering van de acties van het Kwaliteitskader nog aanmoediging nodig om over deze drempel heen te stappen. Ook twee van de onderwerpen waarop de Inspectie aangeeft dat verbetering nodig is, zien op het systematisch spreken met (pleeg)kinderen en hun (pleeg)ouders over de seksuele ontwikkeling van de kinderen, de omgangsvormen, relaties, intimiteit en seksualiteit.

Beoordeling van de resultaten

Het Kwaliteitskader is tijdens de invoering ongewijzigd gebleven en bleek in het algemeen goed aan te sluiten bij de behoefte aan maatregelen van de organisaties voor jeugdhulp en jeugdbescherming. De Commissie is verheugd over de resultaten die bij de invoering van het Kwaliteitskader zijn geboekt. In aanmerking genomen dat zich in het bijzonder in het laatste jaar grote veranderingen binnen het jeugdstelsel hebben voltrokken is het bijzonder om vast te stellen hoe goed de sector de aandacht voor het Kwaliteitskader heeft weten vast te houden.

Tijdens de gesprekken bleek dat door alle geledingen binnen de organisaties veel tijd is geïnvesteerd in de invoering van het Kwaliteitskader en dat het taboe om seksualiteit aan de orde te stellen sterk is verminderd. Het belangrijkste probleem, de handelingsverlegenheid in situaties waarin seksualiteit aan de orde is, is daardoor naar de overtuiging van de Commissie in belangrijke mate weggenomen. Medewerkers voelen zich doorgaans voldoende in staat en gesteund door hun organisatie om seksualiteit en grensoverschrijdend gedrag aan de orde te stellen en zo nodig de confrontatie aan te gaan wanneer sprake is van een vermoeden van seksueel misbruik. Belangrijk is ook het besef dat het voorkomen van seksueel misbruik begint met goede voorlichting over seksualiteit en het stellen van grenzen. Daarbij wezen organisaties er terecht op dat het belangrijk is niet krampachtig te reageren op seksualiteit. Door te krampachtig te reageren krijgt de normale ontwikkeling geen kans. Ook het stelselmatig verbieden van seksuele contacten tussen jongeren binnen woongroepen is niet altijd de beste optie. Medewerkers geven aan dat goede begeleiding vaak beter is dan het uitsluiten van ieder fysiek contact. Daarbij zal wel aandacht moeten bestaan voor de kwetsbaarheid van de jongeren die in de jeugdzorg worden geplaatst en het effect op andere jongeren op de groepen.

De Inspectie wees er op dat de invoering van het Kwaliteitskader nog pril en kwetsbaar is. De Commissie deelt dat beeld. In termen van borging als onderdeel van een Plan-Do-

Check-Act (PDCA-)cyclus verkeert de invoering in de 'doe-fase'. De acties uit het Kwaliteitskader worden nu vrijwel overal uitgevoerd en moeten nu deel gaan uitmaken van een structurele verbeteraanpak waarbij acties niet alleen volgens plan worden uitgevoerd, maar ook wordt gecheckt of de daarmee beoogde resultaten worden bereikt en zo niet, welke aanpassingen dan nodig zijn. Pas daarna kan gesproken worden over volledige implementatie.

De Commissie ziet in de uitvoering nog risico's inzake:

- De scholing en training, zowel tijdens de initiële opleiding als tijdens de functie-uitoefening
- De beperkte beschikbaarheid van evidence based methodieken en werkwijzen
- De nog niet overal voltooide invoering van het risicotaxatie-instrument en een veiligheidsbelevingsinstrument
- Het meenemen van de 'achterhoede' van medewerkers binnen organisaties
- De noodzakelijke samenwerking met andere organisaties in en rond de (pleeg)gezinnen en
- De borging van de acties uit het Kwaliteitskader

Verbreiding, verdieping en effectiviteit

De Commissie heeft in het Kwaliteitskader nog enkele aanbevelingen gedaan die tot nu toe niet of slechts ten dele zijn opgepakt. De Commissie meent dat daar nog werk te doen is.

Jeugdzorg Nederland heeft de samenwerking gezocht met de andere jeugdhulp branches om tot meer eenduidigheid te komen bij het voorkomen van seksueel misbruik. Daartoe is een werkgroep gevormd met de andere branches. De gezamenlijke branches voor (gespecialiseerde) Zorg voor Jeugd hebben in juni 2015 het 'plan van aanpak Seksualiteit en preventie van seksueel geweld in de jeugdhulp' vastgesteld dat moet leiden tot de start van de implementatie van een gemeenschappelijk kwaliteitskader vanaf september 2015. Daarmee heeft Jeugdzorg Nederland uitvoering gegeven aan de aanbeveling van de Commissie de aanpak te verbreiden.

Een inhoudelijke verbreding tot andere elementen van kindveiligheid (kindveiligheidstelsel) is tot nu toe achterwege gebleven. Daarmee bestaat het risico dat seksueel misbruik te veel op zich zelf blijft staan en op termijn wegvalt bij de aandacht voor problemen die zich makkelijker laten beetpakken zoals het tegengaan van agressie en pesten.

Een belangrijk gemis is dat nog weinig onderzoek is gedaan naar verklarende en beschermende factoren voor slachtofferschap van seksueel misbruik en voor zover dat onderzoek is gedaan ontbreken heldere antwoorden. Daardoor is het niet mogelijk harde uitspraken te doen over de effectiviteit van het huidige instrumentarium binnen specifiek de residentiële zorg en de pleegzorg. Zonder goed onderzoek naar verklarende factoren is het immers niet mogelijk vast te stellen in hoeverre deze risico's beheerst worden.

Het voorstel een ontwikkelagenda vast te stellen om te komen tot professionele standaarden in de sector is slechts in zoverre overgenomen dat bij het kader een overzicht is verstrekt van de beschikbare instrumenten, methodieken en interventies. De keuze voor één bepaalde methodiek wilde de sector niet maken. In de praktijk hebben veel organisaties niettemin wel gekozen voor dezelfde methodieken. Dat geldt in het bijzonder voor het Vlaggensysteem. Het Vlaggensysteem heeft sterk bevorderd dat er binnen de sector een eenduidig systeem is ontstaan om seksueel gedrag te duiden en dat systeem op gemeenschappelijk niveau te onderhouden. De Commissie beveelt opnieuw met klem aan gemeenschappelijke standaarden te ontwikkelen en ook bij andere instrumenten voor eenduidigheid te kiezen. Daarnaast bepleit de Commissie een her-

ijking van en waar nodig aanvulling op alle in het afgelopen jaar ingezette instrumenten en beveelt zij aan daarbij de praktijkervaringen te betrekken. De (landelijke) kennisinstituten hebben een zelfstandige taak in het beschrijven, onderbouwen en evalueren van de huidige instrumenten, methodieken en interventies.

Borging

Het is cruciaal de aandacht die rond het thema seksualiteit is verworven nu vast te houden. In veel gesprekken werd er op gewezen dat de publieke aandacht die door de Commissie Samson op het thema is gericht het eenvoudiger maakte het thema met anderen te bespreken. Het verschaftte als het ware de legitimatie om het ook te hebben over zoiets persoonlijks als seksualiteit. Tegelijkertijd gaven medewerkers aan het niet altijd gemakkelijk te vinden de confrontatie aan te gaan bijvoorbeeld met (pleeg)ouders wanneer zich een vermoeden van seksueel misbruik voordoet. De vraag is daarom opportuun hoe medewerkers blijvend te ondersteunen in het aan de orde durven stellen van seksualiteit, ook als de publieke aandacht voor dit thema weer minder wordt.

Het is in de eerste plaats aan *de organisaties zelf* de aandacht voor seksualiteit te verankeren binnen hun kwaliteitssystemen. Het thema dient aan de orde te komen in de teamoverleggen. Door elkaar in casusbesprekingen feedback te geven op het handelen in de praktijk en te refereren aan het Vlaggensysteem ontstaan er mogelijkheden om te leren op de werkvloer.

Ook het consequent uitvoeren van de veiligheidsmonitor, het bespreken van de uitkomsten daarvan in de teams en het gebruiken van het risicotaxatie-instrument op het niveau van de jeugdige zijn belangrijke voorwaarden voor blijvende aandacht voor dit thema. Het is daarom van belang dat ook de organisaties die deze instrumenten nog niet volledig hebben geïmplementeerd daartoe alsnog zo snel mogelijk overgaan. Ook dat is in de eerste plaats de verantwoordelijkheid van de organisaties zelf, evenals het systematisch analyseren van incidenten en het doorvoeren van verbeteringen naar aanleiding daarvan.

Aanvullend daarop levert de (HKZ-)certificering van organisaties en het onderzoek door de Inspectie Jeugdzorg een belangrijke waarborg dat het thema blijvend onder de aandacht is. De vertaling die Jeugdzorg Nederland van het Kwaliteitskader heeft gemaakt voor de certificering van de jeugdbescherming en jeugdreclassering wordt door de organisaties toegepast, maar is nog niet geborgd door het Keurmerk Instituut in het normkader dat deel uitmaakt van de certificering.

Het is voor de borging van het Kwaliteitskader belangrijk dat organisaties elkaar scherp houden. De brancheorganisatie heeft daarin een belangrijke rol. Jeugdzorg Nederland heeft zich de afgelopen jaren een actieve bondgenoot getoond in de aanpak van seksueel misbruik. Met de invoering van het Kwaliteitskader heeft de sector zich alsnog in staat getoond om seksuele problematiek te onderkennen, bespreekbaar te maken en adequaat in te grijpen. De brancheorganisatie heeft, zoals ook uit bijgevoegd overzicht (bijlage 4) mag blijken, een belangrijke bijdrage geleverd aan het faciliteren van het proces.

Jeugdzorg Nederland heeft de Commissie een overzicht verstrekt van de activiteiten die zij de komende periode rond het thema seksualiteit aanvullend aan de acties van haar leden wil uitvoeren. Aandacht voor de maatregelen die in de invoering nog achterlopen, is daarvan onderdeel. De brancheorganisatie wil daarnaast de innovaties op dit thema uit het veld volgen en ondersteunen en stimuleren dat organisaties onderling informatie blijven uitwisselen (bijlage 5).

De Commissie dringt er met klem bij Jeugdzorg Nederland op aan blijvend te zorgen voor slagkracht op dit punt. De branche is eigenaar van het Kwaliteitskader en heeft

naar het oordeel van de Commissie een belangrijke rol in het borgen van het Kwaliteitskader en het monitoren van de borging van het Kwaliteitskader binnen de organisaties. De Commissie beveelt de branche aan om heldere afspraken te maken over de eisen die er aan lidmaatschap gesteld worden op dit punt. Ook is het belangrijk dat de brancheorganisatie de vinger aan de pols houdt bij de invoering van de themacompetentie bij de Hogescholen.

Beroepsrichtlijnen

De beroepsverenigingen in de jeugdhulp bereiden richtlijnen voor die handvatten bieden voor het handelen van werkers in de jeugdhulp. De Commissie is bekend met de vorderingen die bij het opstellen van die richtlijnen worden gemaakt. De Commissie heeft er vertrouwen in dat in deze richtlijnen over kindermishandeling, residentiële zorg en pleegzorg, de seksuele ontwikkeling van jongeren en het voorkomen van seksueel misbruik de noodzakelijke aandacht zal krijgen. Van medewerkers mag verwacht worden dat zij zich de richtlijnen eigen maken en er naar handelen. Dat betekent dat zij tijd moeten vrijmaken voor bij- en nascholing op dit punt en organisaties hier de gelegenheid voor dienen te geven.

Samenwerken in de wijk en rond het gezin; het nieuwe jeugdstelsel

Een belangrijk punt dat tijdens gesprekken naar voren kwam is de verantwoordelijkheid voor het oppakken van de thematiek binnen een veranderend jeugdstelsel. Het Kwaliteitskader richtte zich alleen op de voormalige provinciaal gefinancierde jeugdzorg, niet op andere actoren binnen het stelsel. Dat de gespecialiseerde brancheorganisaties inmiddels ook samen met het thema aan de slag zijn gegaan werd hiervoor al benoemd.

Opvallend is wel dat met name de invoering van die maatregelen waarbij de sector afhankelijk is van medewerking van andere sectoren (gemeenschappelijke casuïstiek bespreking en gemeenschappelijke leeromgeving) achter liggen op schema. Kennelijk is het in de praktijk lastig de verantwoordelijkheid voor de aanpak van dit thema gemeenschappelijk te maken. Binnen het jeugdstelsel dat sinds 1 januari 2015 van kracht is, komt daar de samenwerking van de gespecialiseerde beroepen in en met wijkteams bij. Wanneer meerdere hulpverleners bij de aanpak van een gezin betrokken zijn, bestaat het risico dat hulpverleners problemen verschillend duiden of er ten onrechte vanuit gaan dat anderen de problematiek zullen oppakken. Daarom is het belangrijk dat het thema seksuele ontwikkeling / voorkomen seksueel misbruik jeugdhulp breed geagendeerd wordt, niet alleen binnen *de gespecialiseerde branches* (Jeugdzorg Nederland, GGZ Nederland, VGN en VOBC) maar ook in de *basiszorg*.

De Commissie ziet hier ook een duidelijke taak voor *de gemeenten*. Seksueel grensoverschrijdend gedrag en seksueel misbruik is onmiskenbaar een thema waar de gemeenten mee te maken gaan krijgen. De gemeenten dienen daarom met zorgaanbieders afspraken te maken over de aandacht die zij geven aan het voorkomen van seksueel misbruik en te bevorderen dat zij daarbij samenwerken, een gemeenschappelijk referentiekader hanteren en afspraken maken over de regie.

Aanbevelingen

De Commissie is onder de indruk van de wijze waarop Jeugdzorg Nederland en de aangesloten organisaties de problematiek van seksueel misbruik hebben aangepakt. De wijze waarop het thema nu op de werkvloer wordt ingevuld maakt het aannemelijk dat seksualiteit als vanzelfsprekend thema in alle relevante situaties aan de orde wordt gesteld. Daarmee lijkt een belangrijk keerpunt in de aandacht voor deze thematiek te zijn bereikt. Met onderstaande aanbevelingen wil de Commissie niets afdoen aan dat resultaat. Zij ziet echter wel dat de thans behaalde resultaten nog kwetsbaar zijn. De problematiek is nu eenmaal beladen en zal dat blijven. De organisaties in de jeugdzorg hebben dan ook een belangrijke verantwoordelijkheid in het structureel borgen van de aanpak van seksueel misbruik.

- De Commissie wil benadrukken dat alle betrokkenen er alert op moeten blijven dat de aandacht voor deze problematiek niet verzwakt en opnieuw in een taboesfeer terecht komt. De Commissie beveelt aan dat de Inspectie in de jaarlijkse inspectiebezoeken onderzoek blijft doen bij de organisaties voor Jeugd & Opvoedhulp en dat zij de aandacht uitbreidt naar de Jeugdbescherming (Gecertificeerde Instellingen). De organisaties zouden daarbij geholpen zijn wanneer de Inspectie vooraf expliciet duidelijk maakt aan welke concrete normen zij het functioneren van de organisaties zal toetsen.
- Naast de Inspectiebezoeken dient de certificering een belangrijke zekerheid voor de borging van de maatregelen te bieden. De Commissie vindt het dan ook belangrijk dat de normen die de Inspectie hanteert en de certificeringsnormen van HKZ goed op elkaar zijn afgestemd.
- De Commissie beveelt aan de aandacht voor het voorkomen van seksueel misbruik formeel te verankeren in het normenkader ten behoeve van certificering van uitvoerende organisaties in jeugdbescherming en jeugdreclassering.
- De Commissie heeft de kennisinstututen vorig jaar verzocht om per actie (waar dat relevant was) de beschikbare instrumenten, methodieken en interventies te inventariseren. De Commissie beveelt de kennisinstututen aan die exercitie met de kennis en ervaring van nu te herhalen. Van belang is dat door de (landelijke) kennisinstututen ontbrekende instrumenten, methodieken en interventies worden ontwikkeld en vooral ook dat onafhankelijk onderzoek wordt gedaan naar bruikbaarheid en effectiviteit van de instrumenten, methodieken en interventies. Alleen op die manier kan een gefundeerde keuze voor een evidence based aanbod tot stand komen en kunnen minder goed functionerende instrumenten, methodieken en interventies worden geschrapt. De kennisinstututen hebben hierin een zelfstandige verantwoordelijkheid.
- De Commissie bepleit een onderzoeks- en ontwikkelbudget, specifiek voor vragen rond het voorkomen van seksueel misbruik, waarbij honorering alleen mogelijk is indien er sprake is van een combinatie van praktijkorganisaties, inhoudelijke experts en onderzoekers.
- De Commissie beveelt de branche en de kennisinstututen aan om naast het ontwikkelen en onderzoeken van instrumenten, methodieken en interventies, oog te hebben voor het ondersteuningssysteem dat nodig is voor de borging van een kwalitatief goede toepassing ervan. Certificering van medewerkers, teams en/of organisaties kan hierin een belangrijke rol vervullen evenals het werken met methodische werkbegeleiding om leren op de werkvloer te stimuleren.
- De Commissie is onverminderd van mening dat onderzoek naar verklarende en beschermende factoren noodzakelijk is om het huidige Kwaliteitskader verder te verdiepen en te beoordelen of het huidig aanbod van methodieken effectief bijdraagt aan het voorkomen van seksueel misbruik.

- De Commissie is zich er terdege van bewust dat de jeugdhulp vanaf 1 januari 2015 andere opdrachtgevers heeft gekregen en dat de samenwerking binnen de jeugdhulp ook verandert (te denken valt bijvoorbeeld aan de komst van de wijkteams). Dat zal volgens de Commissie zowel nieuwe kansen maar zeker ook nieuwe risico's met zich brengen als het gaat om het voorkomen van seksueel misbruik. De Commissie wil de gemeenten doordringen van het belang verantwoordelijkheid te nemen voor een gezonde seksuele ontwikkeling van jeugdigen en het voorkomen van seksueel misbruik. De gemeenten dienen hier bij de inrichting van de respectievelijke wijkteams/samenwerkingsverbanden adequate aandacht aan te besteden. Deze samenwerkingsverbanden moeten een gemeenschappelijke taal en instrumentarium ontwikkelen ook voor het thema kindveiligheid waarvan seksualiteit deel uitmaakt.
- De Commissie beveelt aan dat de gezamenlijke branches voor (gespecialiseerde) Zorg voor Jeugd (Jeugdzorg Nederland, VGN, GGZ Nederland en VOBC) het thema seksualiteit niet loslaten. Er dient voorkomen te worden dat er pas gehandeld gaat worden zodra er zich problemen hebben voorgedaan omdat hulpverleners niet goed met elkaar hebben gecommuniceerd.
- De Commissie is ervan overtuigd dat de aanpak die Jeugdzorg Nederland heeft gekozen bij het vaststellen van het Kwaliteitskader voorkomen seksueel misbruik in de jeugdzorg en de invoering daarvan, laat zien dat een aanpak die door de sector wordt gedragen de meeste kans van slagen heeft. De Commissie beveelt aan dat de andere branches voor een soortgelijke aanpak kiezen.
- De Commissie zal haar bevindingen delen met de Commissie Jeugd van de VNG. Via deze weg roept de Commissie de gemeenten op het voorkomen van seksueel misbruik van jeugdigen in deze turbulente overgangsfase, als speerpunt te benoemen bij de vormgeving van het beleid.

Tot slot

De Commissie stelt met instemming vast dat Jeugdzorg Nederland de ontwikkelingen op dit terrein blijft volgen en ondersteunen. Zij gaat er vanuit dat de branche daar op een actieve en waar nodig proactieve wijze invulling aan zal blijven geven.

BIJLAGEN

Bijlage 1 - Samenstelling Commissie Rouvoet

Commissie Voorkomen Seksueel Misbruik in de Jeugdzorg

André Rouvoet (voorzitter)

Rouvoet is voormalig vice-premier en minister voor Jeugd en Gezin en momenteel onder andere voorzitter van Zorgverzekeraars Nederland.

Leonieke Boendermaker

Boendermaker is Lector implementatie in de jeugdzorg aan de Hogeschool van Amsterdam en senior onderzoeker orthopedagogiek/differentiatie jeugdzorg aan de Rijksuniversiteit Groningen. Lid Richtlijn Adviescommissie Jeugd.

Jacques Ament

Ament is oud-bestuurder van Stichting Jeugdhulp Maastricht. Toezichthouder bij Mensana, RIBW Noord- en Midden Limburg en bij huisartsenorganisatie HOZL. Ament heeft een eigen management adviesbureau.

Marcel van Gastel

Van Gastel is voormalig directeur-generaal (DG) op het ministerie van VWS en bij het programmaministerie voor Jeugd & Gezin en op dit moment werkzaam bij ABD Top Consult van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties.

Monique van Dijen

Van Dijen is Partner bij Ernst & Young en vicevoorzitter van het sectorbestuur Health Care & Life Sciences. Zij is gepromoveerd op kwaliteit- en veiligheidssystemen in de gezondheidszorg. Van Dijen is toezichthouder van het Groene Hart Ziekenhuis.

Peter Levenkamp (secretaris)

Levenkamp is oud-directeur Justitieel Jeugdbeleid bij het ministerie van Justitie.

Bijlage 2 - Opdrachtomschrijving

Commissie Voorkomen Seksueel Misbruik in de Jeugdzorg

Inleiding

Seksueel misbruik is een breed maatschappelijk probleem dat voorkomt in alle lagen van de bevolking. De maatschappij als geheel heeft daarin een verantwoordelijkheid, de jeugdzorgsector in het bijzonder, omdat juist kwetsbare kinderen vaker slachtoffer zijn van seksueel misbruik en juist deze kinderen en hun ouders gebruik maken van de hulp die de sector kan bieden.

Om seksueel misbruik te voorkomen en slachtoffers te kunnen helpen, is aansluiting bij het gewone leven van een kind noodzakelijk. De inzet van jeugdzorg moet dan ook in samenwerking met de omgeving worden vormgegeven. Institutionele oplossingen zijn alleenstaand geen oplossing; een kind zoekt zijn of haar eigen weg en de drempel om zich te richten tot een professionele instelling of medewerker is vaak groot. Verankering in het gewone leven van het kind, het bespreekbaar maken van misbruik en dus het doorbreken van het zwijgen is een belangrijke verantwoordelijkheid van maatschappij en jeugdzorg. De jeugdzorg moet hierin voorop gaan.

Commissie Samson

De commissie Samson doet, in opdracht van de regering, onafhankelijk onderzoek naar seksueel misbruik van minderjarigen die onder verantwoordelijkheid van de overheid in instellingen of pleeggezinnen zijn geplaatst. Hierbij wordt gekeken naar de aard en omvang van seksueel misbruik. Het onderzoek gaat over de periode van 1945 tot nu.

Op 8 oktober zal de Commissie Samson haar bevindingen presenteren. In de intensieve contacten die Jeugdzorg Nederland met de commissie Samson heeft mogen hebben zijn we geschrokken van de ernst en omvang van het misbruik, alle inspanningen van de sector tot op heden ten spijt. De jeugdzorg is er tot nu toe niet in geslaagd haar maatschappelijke verantwoordelijkheid hierin voldoende gestalte te geven. In haar rapport doet de commissie Samson dan ook een aantal aanbevelingen voor zowel de branche Jeugdzorg als voor het nog te vormen stelsel Zorg voor Jeugd. Jeugdzorg Nederland wil niet langer wachten en neemt nu haar verantwoordelijkheid.

Commissie Voorkomen Seksueel Misbruik in de Jeugdzorg

Jeugdzorg Nederland neemt de volledige verantwoordelijkheid voor een structurele en vooruitstrevende aanpak van het probleem van seksueel misbruik. Zij vraagt daarbij een onafhankelijke, autonome commissie van gezaghebbende personen aan Jeugdzorg Nederland en haar leden de normen te stellen en de uitvoering en verankering van deze normen in de werkwijze van de leden van Jeugdzorg Nederland te bewaken. Jeugdzorg Nederland vraagt de commissie daarbij een hoog normatief kader voor preventie, signalering en aanpak van seksueel misbruik van kinderen te hanteren. Alle leden van Jeugdzorg Nederland verlenen volledige medewerking aan de werkzaamheden van de commissie, verbinden zich aan het normenkader en implementeren dit.

Opdracht

De commissie is verantwoordelijk voor het (doen) ontwikkelen en vaststellen van het Kwaliteitskader Seksueel Misbruik Jeugdzorg Nederland en voor het toezien op de implementatie en uitvoering en borging hiervan door (de leden van) Jeugdzorg Nederland. Daartoe:

- oriënteert de commissie zich op de huidige situatie en bestaande normenkaders;
- beoordeelt de commissie het concept kwaliteitskader en protocol dat zal worden opgesteld door de leden van Jeugdzorg Nederland, past deze waar nodig aan en stelt deze vervolgens zelfstandig en bindend voor de leden van Jeugdzorg Nederland vast.
- bewaakt de commissie dat de aanbevelingen van de commissie Samson worden overgenomen;

- controleert de commissie Jeugdzorg Nederland op de implementatie van het kwaliteitskader en het protocol;
- controleert de commissie ook op de borging van het kwaliteitskader en protocol;
- geeft de commissie zo nodig dwingende adviezen wat betreft het kwaliteitskader en het protocol naar aanleiding van incidenten;
- rapporteert de commissie regelmatig zelfstandig in het openbaar over de voortgang van dit proces.

Bevoegdheden

De commissie heeft de volgende bevoegdheden:

- het (doen) ontwikkelen en vaststellen van het kwaliteitskader en het protocol;
- het monitoren van de implementatie en borging en uitvoering van het kwaliteitskader en protocol seksueel misbruik, onder meer door het bezoeken van leden van Jeugdzorg Nederland;
- het afgeven van bindende adviezen aan Jeugdzorg Nederland en haar leden waar het gaat om preventie, signalering en aanpak van seksueel misbruik.

Scope van de commissie

Het is nadrukkelijk de bedoeling dat de commissie zich op systeemniveau inzet voor de verbetering van de kwaliteit van de aanpak van seksueel misbruik in de jeugdzorg. Het behoort niet tot de taak van de commissie individuele meldingen of incidenten te onderzoeken. Indien de commissie hiermee toch geconfronteerd wordt zal zij, na verkregen toestemming van de melder, de melding of het incident aan de daartoe geëigende instantie doorgeven. Het spreekt voor zich dat de commissie zich in de uitvoering van haar taak wel met betrokkenen kan verstaan en de lessen uit de incidenten vertaalt naar het kwaliteitskader.

Relatie tot bestuur en leden van Jeugdzorg Nederland

Door het geven van deze opdracht aan de commissie committeren het bestuur en alle leden van Jeugdzorg Nederland zich aan het proces van de ontwikkeling, implementatie, borging en toetsing van een hoog normatief kwaliteitskader voor de bestrijding van seksueel misbruik in de jeugdzorg. Het bestuur van Jeugdzorg Nederland legt de bevoegdheid tot het vaststellen en toetsen van de norm willens en wetens bij deze commissie van onafhankelijke derden. Het is de verantwoordelijkheid van het bestuur zelf om het kader en de bindende adviezen onverkort door de leden ten uitvoer te laten brengen en bij tekortschieten van één of meerdere leden in te grijpen.

Relatie commissie, bestuur en bureau Jeugdzorg Nederland

Bij de ontwikkeling en implementatie van het kwaliteitskader fungeert de commissie als opdrachtgever en Jeugdzorg Nederland zoveel mogelijk als uitvoerder. Een kernteam binnen het bureau, onder leiding van de directeur, gesteund door een inhoudelijke klankbordgroep van bestuursleden, zal in nauwe samenspraak met de professionals van de leden-organisaties, het concept normenkader voorbereiden en aan de commissie ter toetsing voorleggen. Dit om de uitvoerende werkzaamheden voor de commissie zoveel mogelijk te beperken, maar veel meer nog om maximaal draagvlak bij de leden te bewerkstelligen, zowel voor het proces als voor de uitkomst. Het gaat hier om de kwaliteit van de gehele branche (certificering, keurmerk), om de kwaliteit van de organisaties (HRM-beleid, niveau van de professionals, morele opvattingen etc.) en de kwaliteit van de professional (opleiding, bij- en na scholing en begeleiding).

Samenstelling

De commissie zal bestaan uit vijf leden, inclusief de voorzitter. Alle leden van de commissie zijn niet afkomstig uit de kring van bestuurders of medewerkers van Jeugdzorg Nederland en haar leden. De commissie wordt ondersteund door een secretaris. De commissie rapporteert rechtstreeks aan de voorzitter van het bestuur van Jeugdzorg Nederland. Desgewenst kan de commissie zich ook nog extern laten ondersteunen.

Tijdpad

De commissie wordt ingesteld voor een periode van drie jaar. Het eerste half jaar zal in het teken staan van het vaststellen van het kwaliteitskader en het in gang zetten van de implementatie ervan. Daarna zal met name controle en borging tot de werkzaamheden behoren.

Bijlage 3 - Kwaliteitskader voorkomen seksueel misbruik in de jeugdzorg hoofdstuk 1 t/m 5

1 De basis

1.1 Opleiding en permanente educatie

Aanbeveling commissie Samson

In alle basisopleidingen die opleiden richting de jeugdzorg – niet alleen in keuzevakken – moet aandacht zijn voor de gewone en afwijkende seksuele ontwikkeling en de problematiek van seksueel misbruik. In de bijscholing van professionals in jeugdzorgorganisaties kan hierop voortgebouwd worden, vanuit de specifieke taken van de professional en de specifieke doelgroep waarmee gewerkt wordt. Hierbij kan gedacht worden aan onder anderen jeugdigen met een (licht) verstandelijke beperking en jeugdigen met een verleden van seksueel misbruik.

Toelichting:

Seksuele ontwikkeling is in de jeugdzorg nog steeds een beladen onderwerp. Er is sprake van een tekort aan kennis in combinatie met handelingsverlegenheid. Iedere medewerker in de jeugdzorg moet ervan doordrongen zijn dat seksueel misbruik voorkomt en dat iedereen een eigen verantwoordelijkheid heeft om misbruik tegen te gaan. Door het bijbrengen en bijhouden van kennis over de gewone en afwijkende seksuele ontwikkeling van jeugdigen wordt de basiskennis van professionals over het thema vergroot. Door 'training on the job' en de inzet van ervaringsdeskundigen wordt de basis gelegd om de handelingsverlegenheid in de jeugdzorgorganisaties rond het thema seksuele ontwikkeling en seksueel misbruik aan te pakken en een open cultuur te realiseren.

Jeugdzorg Nederland heeft met de HBO-Raad de afspraak gemaakt om een specifieke themacompetentie 'seksuele ontwikkeling' te ontwikkelen. De themacompetentie is vormgegeven conform de systematiek van het uitstroomprofiel jeugdzorgwerker en is gericht op competenties op het gebied van gezonde seksuele ontwikkeling, signalering van afwijkingen en behandeling. Overigens moet het onlangs ingediende wetsvoorstel Professionalisering jeugdzorg in de toekomst zorgen voor een wettelijke basis voor de professionalisering.

Op 1 juni 2013 is de themacompetentie beschikbaar en maken de (regionale) jeugdzorgorganisaties met de lokale HBO-opleidingen afspraken over de opname van de themacompetentie in het opleidingsprogramma en de stage-opdracht.

Voor MBO-opleidingen is het landelijk vastgestelde kwalificatiedossier pedagogisch werker 4 Jeugdzorg van toepassing.

● Jeugd & Opvoedhulp

● Bureau Jeugdzorg

	Wat moet worden gedaan om aanbeveling te realiseren	Realisatietermijn ¹
● ●	1.1.1 De organisatie maakt op regionaal niveau afspraken met de HBO-opleidingen over de opname van de themacompetentie in het opleidingsprogramma en de stage-opdracht.	1 mei 2014
● ●	1.1.2 MBO-studenten voeren tijdens de stage bij de organisatie in het kader van kerntaak 2 van het kwalificatiedossier opvoeden en ontwikkelen van jeugdigen, een expliciete opdracht uit op het thema seksuele ontwikkeling en 'voorkomen seksueel misbruik'. Het resultaat hiervan wordt geborgd in het stageverslag.	1 mei 2014

¹ Daar waar in het kader sprake is van een opdracht om een bepaalde werkwijze te kiezen, eventueel uit te werken en vast te stellen, doet de organisatie dat uiterlijk drie maanden voorafgaand aan de genoemde realisatietermijn. Een en ander voor zover de realisatietermijn dit toelaat. Indien dit laatste niet het geval is, geschiedt keuze en vaststellen zo spoedig mogelijk voor de genoemde realisatietermijn. Hierdoor heeft de organisatie nog voldoende tijd realisatie van de werkwijze in de praktijk te implementeren.

-
- 1.1.3 De organisatie hanteert een werkwijze om systematisch aandacht te besteden aan de in de themacompetentie genoemde kennis en vaardigheden in de reguliere teamoverleggen, casusoverleggen en/of werkbegeleiding/intervisie. 1 mei 2014
-

- 1.1.4 De organisatie bepaalt een werkwijze gericht op bij- en nascholing waarbij systematisch aandacht besteed wordt aan de doorontwikkeling van de in de themacompetentie genoemde kennis en vaardigheden. De werkwijze is vastgelegd in een plan met betrekking tot de scholings- en loopbaanmogelijkheden (artikel 33.1 cao jeugdzorg). 1 mei 2014
-

1.2 Screening en aandacht voor seksueel misbruik in sollicitatie- en functioneringsgesprekken

Aanbeveling commissie Samson

Tijdens sollicitatie- en functioneringsgesprekken dient standaard aandacht voor de problematiek van seksueel misbruik te zijn. Tijdens functioneringsgesprekken moeten de persoonlijke omstandigheden en veranderingen deel uitmaken van het gesprek, omdat hierin een risico kan schuilen voor het – op termijn – plegen van seksueel misbruik.

Toelichting:

De omgang met jeugdigen brengt een spanningsveld van afstand versus nabijheid met zich mee. De machtsverhouding waarin professionals zich bevinden ten opzichte van de aan hun zorg toevertrouwde jeugdigen vergroot dit spanningsveld. Voor het creëren van een veilig leefklimaat en hulpverleningstraject is het van belang dat professionals gescreend worden op bewustzijn van dit spanningsveld, maar ook op mogelijk seksueel afwijkend gedrag of vatbaarheid daarvoor. De screening strekt zich uit van de periode vóór de start in de functie tot en met de gesprekscyclus die doorlopen wordt in het kader van het functioneren. De screening ziet niet alleen op de gesprekken met de professional maar ook op opvragen van referenties en een periodieke verklaring omtrent gedrag. Over het opvragen van referenties wordt uiteraard met de sollicitant gesproken.

	Wat moet worden gedaan om aanbeveling te realiseren	Realisatietermijn
	1.2.1 De organisatie vraagt bij iedere sollicitant referenties op waar het onderwerp seksueel grensoverschrijdend gedrag onderdeel van uitmaakt.	1 januari 2014
	1.2.2 De organisatie hanteert bij het voeren van sollicitatiegesprekken een format waarin de volgende thema's aan de orde komen: <ul style="list-style-type: none"> • reflectie op het spanningsveld afstand versus nabijheid in combinatie met risico's op seksueel grensoverschrijdend gedrag; • reflectie op eigen opvoedingssituatie; • reflectie op onderwerpen die kunnen leiden tot secundaire traumatisering; • gedragscode organisatie.	1 januari 2014
	1.2.3 De organisatie vraagt conform artikel 6.5 cao jeugdzorg voorafgaand aan indiensttreding een verklaring omtrent gedrag en in overleg met de ondernemingsraad stelt de organisatie vast hoe vaak de werkgever van een werknemer een verklaring omtrent gedrag kan vragen.	1 januari 2014

-
- ● 1.2.4 De organisatie hanteert een format bij het voeren van functionerings- 1 januari 2014
gesprekken waarin de volgende thema's aan de orde komen:
- afstand en nabijheid in combinatie met risico's op seksueel grensoverschrijdend gedrag
  - seksueel misbruik;
  - veranderingen in de eigen persoonlijke omstandigheden die van invloed kunnen zijn op seksueel grensoverschrijdend gedrag.
- Het resultaat van het gesprek wordt geborgd in een verslag.
-

- ● 1.2.5 De organisatie hanteert een in een document vastgestelde 1 januari 2014
werkwijze voor de omgang met vermoedens of signalen van
seksueel misbruik en grensoverschrijdend gedrag.
-

2 Doorbreken handelingsverlegenheid

2.1 Seksualiteit en seksueel grensoverschrijdend gedrag bespreekbaar maken in het team, op de leefgroep en met (pleeg)ouders en individuele (pleeg)kinderen

Aanbeveling commissie Samson

Er dient structureel aandacht te zijn voor gezonde seksuele ontwikkeling, (seksueel) grensoverschrijdend gedrag en seksueel misbruik, waaronder misbruik dat buiten het terrein van de organisatie plaatsvindt (zoals loverboy problematiek).

Toelichting:

De thema's seksuele ontwikkeling en seksueel grensoverschrijdend gedrag moeten breed bespreekbaar zijn, dat wil zeggen zowel in het team als op de leefgroep, maar ook met (pleeg)ouders en met individuele (pleeg)kinderen. Hierbij kan worden aangesloten bij (bestaande) meer algemene gesprekken over gedrag, grenzen en respect en er kan gebruik worden gemaakt van beeldmateriaal en rollenspellen. Ook moet rekening worden gehouden met de doelgroep, bijvoorbeeld jeugdige of ouders met een (licht) verstandelijke beperking, jeugdige met een seksueel traumatisch verleden, loverboy-problematiek, culturele verschillen en geloof.

Er blijkt nog steeds grote handelingsverlegenheid en onwetendheid te zijn op de werkvloer. Professioneel en open over seksuele ontwikkeling en seksueel grensoverschrijdend gedrag praten is echter essentieel. Door seksuele ontwikkeling en seksueel grensoverschrijdend gedrag breed bespreekbaar te maken en open te staan voor signalen van anderen die bij de jeugdige betrokken zijn, zoals de school, wordt de onwetendheid en de handelingsverlegenheid weggenomen. Het introduceren van een basismethodiek op dit terrein, die de medewerkers handvatten biedt, draagt bij aan het terugdringen van de handelingsverlegenheid.

	Wat moet worden gedaan om aanbeveling te realiseren	Realisatietermijn
	2.1.1 De organisatie kiest en implementeert een basismethodiek voor het bespreekbaar maken van seksuele ontwikkeling en grensoverschrijdend gedrag met (pleeg)kinderen, met (pleeg)ouders, in de leefgroep en in het team.	1 januari 2014
	2.1.2 De organisatie stelt vast welk aanbod, afgestemd op leeftijd en doelgroep inzetbaar is in het kader van voorlichting en ondersteuning van jeugdigen bij de seksuele ontwikkeling en past dat binnen de organisatie toe.	1 januari 2014
	2.1.3 De organisatie stelt vast in welke overleggen ² het thema seksuele ontwikkeling, grensoverschrijdend gedrag en seksueel misbruik onderdeel van de agenda is en op welke wijze het resultaat van de bespreking wordt vastgelegd.	1 januari 2014

² Het betreft hier teamoverleg, overleg met jeugdigen en overleg met (pleeg)ouders.

3 De jeugdige

3.1 Afstemming hulpverlening³

Aanbeveling commissie Samson

Als een jeugdige in zorg komt, moet een grondige risicoanalyse gemaakt worden, mede op basis van de bekende voorgeschiedenis. Groepsleiders en pleegouders moeten bekend zijn met de voorgeschiedenis van een jeugdige.

Toelichting:

De organisatie realiseert een veilig leefklimaat voor jeugdigen. Daar hoort bij dat als een jeugdige wordt aangemeld de organisatie expliciet vraagt naar informatie over seksuele ontwikkeling en seksuele voorgeschiedenis. Goed zicht hebben op en rekening houden met de voorgeschiedenis en problematiek van seksueel grensoverschrijdend gedrag van de jeugdige is bij het bieden van de hulpverlening van belang ter voorkoming van nieuw misbruik (hertraumatisering) en bij verwerking van het misbruik dat kan hebben plaatsgevonden. Daarom is het belangrijk dat de dagelijkse begeleiders van jeugdigen – groepsleiders of pleegouders – op de hoogte zijn van de voorgeschiedenis en problematiek, zonder dat hierop teveel de focus wordt gelegd, waardoor de balans in de hulpverlening wordt verstoord.

In het kader van het realiseren van een veilig leefklimaat en zorgvuldig afgestemde hulpverlening wordt bij de risico-inventarisatie voor de jeugdige het thema seksuele ontwikkeling opgenomen en indien van toepassing de motivatie voor de keuze voor de leef- en behandelgroep. De groepsgrootte is zodanig dat de organisatie kan waarborgen dat begeleiding in seksuele ontwikkeling en het opvangen van signalen voldoende aandacht krijgen.

	Wat moet worden gedaan om aanbeveling te realiseren	Realisatietermijn
	3.1.1 De organisatie die de zorg overdraagt aan een andere organisatie, verstrekt daarbij informatie over de (problemen bij de) seksuele ontwikkeling en voorgeschiedenis. De organisatie die de zorg ontvangt, neemt de informatie op in het dossier van de jeugdige.	1 januari 2014
	3.1.2 In de risico-inventarisatie voor de jeugdige is informatie opgenomen over de seksuele ontwikkeling van de jeugdige, gericht op vertonen of slachtoffer worden van seksueel grensoverschrijdend gedrag, alsmede –indien van toepassing– de motivatie voor de keuze voor de leef- en behandelgroep.	1 januari 2014
	3.1.3 Bij aanvang van de hulpverlening worden betrokken hulpverleners en pleegouders door de organisatie op de hoogte gesteld van de voorgeschiedenis van een jeugdige en diens eventuele ervaringen met seksueel misbruik en of vertonen van seksueel grensoverschrijdend gedrag met als doel het gedrag te begrijpen en eventuele signalen van seksueel misbruik te verstaan. In het dossier van het jeugdige wordt opgenomen dat dit gesprek heeft plaatsgevonden en dat de uitkomst met de jeugdige is besproken.	1 januari 2014

³ Samenvoeging van de aanbevelingen 'diagnostiek bij uithuisplaatsing' en 'samenstelling leefgroep', voor zover de aanbevelingen gericht zijn aan Jeugdzorg Nederland.

3.2 Weerbaarheid van jeugdigen vergroten

Aanbeveling commissie Samson

Zodra een jeugdige in zorg komt, vrijwillig, gedwongen, ambulantly of residentieel vindt een gesprek met de jeugdige plaats waarin wordt gesproken over de (reden en inhoud) van de zorg, over omgangsvormen en verwachtingen. Daarbij komt ook gezond en ongezond seksueel gedrag aan bod. In dit gesprek worden normen aangegeven van wat niet geaccepteerd hoeft te worden, bij wie de jeugdige terecht kan als een ander het (in seksueel opzicht) lastig valt en wat dat voor gevolgen heeft voor slachtoffer en dader. Deze thema's kunnen geïntegreerd worden in een gesprek over ongewenst gedrag in brede zin.

Toelichting:

Seksuele ontwikkeling, seksueel gedrag en seksuele normen blijken moeilijk bespreekbare onderwerpen. In de ontwikkeling en het latere leven van een jeugdige nemen ze een belangrijke plaats in. Daarom is het van belang om zo snel mogelijk in gesprek te gaan met de jeugdige en duidelijkheid te geven over deze onderwerpen. Niet alleen met het oog op de seksuele ontwikkeling van de jeugdige, maar zeker ook om aan te geven waar de jeugdige in de nieuwe omgeving c.q. situatie aan toe is, waar hij terecht kan met vragen en/of problemen en wat de grenzen zijn. Daarbij is het van belang toe te werken naar een situatie waarbij de jeugdige grip op de eigen situatie ervaart, een steunfiguur heeft en de jeugdige voelt dat onderwerpen bespreekbaar zijn. Het spreekt vanzelf dat de inhoud van de gesprekken met de jeugdige passend moet zijn bij diens leeftijd en problematiek. Dat geldt ook voor het moment waarop met de jeugdige over de seksuele ontwikkeling wordt gesproken. Dat kan snel nadat de jeugdige in zorg komt, soms is het beter te wachten met het gesprek totdat de jeugdige zich enigszins op zijn gemak voelt binnen de organisatie.

	Wat moet worden gedaan om aanbeveling te realiseren	Realisatietermijn
	3.2.1 De organisatie legt in een document vast bij wie jeugdigen met vragen en/of problemen terecht kunnen en wat hiermee gedaan wordt. De organisatie maakt hiervan een voor (jonge) jeugdigen leesbare versie of ander leeftijdsadequaate product. De organisatie maakt de documenten kenbaar aan de jeugdigen in de organisatie.	1 januari 2014
	3.2.2 De organisatie betreft de jeugdigen bij het opstellen en onderhouden van de gedragsregels en maakt hiervan een voor (jonge) jeugdigen leesbare versie of ander leeftijdsadequaate product. De organisatie actualiseert haar gedragsregels voor het thema voorkomen seksueel misbruik.	1 oktober 2014
	3.2.3 De organisatie bespreekt, indien mogelijk en afhankelijk van de leeftijd en de problematiek, in de beginperiode van het traject met de jeugdige de seksuele ontwikkeling het seksueel gedrag en de grenzen en normen die de organisatie daarbij hanteert. In het dossier wordt opgenomen dat het gesprek heeft plaatsgevonden. De organisatie maakt de jeugdige duidelijk op welke wijze en bij wie hij een melding van seksueel grensoverschrijdend gedrag kan doen en wat met een dergelijke melding gedaan wordt.	1 januari 2014
	3.2.4 De organisatie zet weerbaarheidstrainingen in voor die jeugdige voor wie dit, gezien zijn problematiek, nodig is.	1 oktober 2013

3.3 Casusoverleg

Aanbeveling commissie Samson

In iedere regio zou multidisciplinair casusoverleg beschikbaar moeten zijn, met daarin alle professionals die betrokken zijn bij de jeugdige, waar een casus van (vermoedelijk) seksueel misbruik kan worden ingebracht.

Toelichting:

Door alle aanwezige informatie en expertise te bundelen en acties op elkaar af te stemmen, wordt regie gerealiseerd over alle ketenpartners heen, in een casus waar een (vermoeden van) seksueel misbruik is ingebracht. Het doel wordt gerealiseerd via multidisciplinair casusoverleg waar alle professionals die betrokken zijn bij de jeugdige aan deelnemen. In het bijzonder is dit ook van belang om het opsporingstraject en hulpverleningstraject gelijk op te laten gaan zonder dat ze elkaar tegenwerken.

	Wat moet worden gedaan om aanbeveling te realiseren	Realisatietermijn
	3.3.1 De organisatie stelt een richtlijn op voor het organiseren van een intern multidisciplinair overleg bij een casus van (vermoeden van) seksueel misbruik.	1 mei 2014
	3.3.2 De organisatie stelt een richtlijn op voor het organiseren van een extern multidisciplinair overleg bij een casus van (vermoeden van) seksueel misbruik. Hiertoe worden afspraken gemaakt met de relevante ketenpartners.	1 mei 2014

3.4 Diagnostiek en hulpverlening na seksueel misbruik

Aanbeveling commissie Samson

Na seksueel misbruik of seksuele grensoverschrijdingen tussen groepsgenoten moet altijd passende hulpverlening voor beiden beschikbaar zijn. Dat impliceert dat er voldoende specialisten op korte afstand zijn, zowel voor diagnostisch onderzoek als voor daarop aansluitende hulpverlening.

Toelichting:

De uitvoering van onderzoek en hulpverlening vindt plaats door de organisatie zelf dan wel wordt in samenwerking met ketenpartners uitgevoerd, waardoor snel hulp kan worden geboden. Bij specifieke problematiek kan bijvoorbeeld het Kinder- en Jeugdtraumacentrum of de regionale GGZ instelling worden ingeschakeld.

	Wat moet worden gedaan om aanbeveling te realiseren	Realisatietermijn
	3.4.1 De organisatie stelt hulpverleningsaanbod voor slachtoffers en dader vast en beschikbaar en past dit indien nodig toe.	1 mei 2014

4 De organisatie

4.1 Inrichten leerprocessen

Aanbeveling commissie Samson

De verdere professionalisering vereist voldoende aandacht op drie niveaus: dat van het bestuur, het management en van de professionals op de werkvloer. Een lerende organisatie impliceert dat de bestuurder zelf meeleert, de noodzaak van blijven leren uitdraagt, stimuleert en faciliteert. Elke organisatie moet een monitoringssysteem inrichten om de voortgang en verbeteringen zichtbaar te maken.

Toelichting:

Door het inrichten en borgen van leerprocessen worden bestaande praktijken rondom opvangen signalen van seksueel misbruik en de aanpak ervan systematisch onderzocht op effectiviteit, hiervan wordt geleerd en de bestaande praktijken worden verbeterd. Het HKZ certificatieschema Jeugdzorg bevat een kwaliteitsmanagementsysteem op basis van een PDCA-cyclus. Op basis van de uitkomsten, signalen en trends van de metingen analyseert de organisatie de processen. De organisatie beoordeelt aan de hand van de analyses of verbetering nodig, wenselijk en/of haalbaar is.

	Wat moet worden gedaan om aanbeveling te realiseren	Realisatietermijn
	4.1.1 De organisatie stelt vast op welke wijze in het kwaliteitsmanagement-systeem signalen van seksueel misbruik en grensoverschrijdend gedrag worden geregistreerd en geanalyseerd, op basis waarvan verbetermaatregelen worden getroffen.	1 januari 2014
	4.1.2 De organisatie implementeert een instrument waarmee de beleving van de veiligheid structureel in kaart worden gebracht. De uitkomsten worden beoordeeld in de teams en binnen het management en leiden zo nodig tot verbeteracties.	1 oktober 2014
	4.1.3 Het bestuur van de organisatie evalueert minimaal twee keer per jaar de meldingen en incidenten op het gebied van seksueel misbruik en seksueel grensoverschrijdend gedrag, bespreekt de resultaten, neemt zo nodig maatregelen en ziet toe op de uitvoering daarvan.	1 januari 2014
	4.1.4 De organisatie stelt een plan van aanpak op voor het inrichten van een lokale leeromgeving met als doel om door reflectie en discussie met ketenpartners te leren van actuele casuïstiek.	1 mei 2014

4.2 Klachtenprocedure

Aanbeveling commissie Samson

Organisaties moeten voorzien in een heldere en toegankelijke klachtenprocedure. Deze moet bij de jeugdige en zijn ouders/verzorgers voldoende bekend zijn.

Toelichting:

Op basis van artikel 68 van de Wet op de jeugdzorg hebben Bureaus Jeugdzorg en organisaties voor Jeugd & Opvoedhulp een regeling voor de behandeling van klachten over gedragingen van hen of van voor hen werkzame personen jegens jeugdigen of jegens hun ouders, voogden, stiefouders, anderen die een jeugdige als behorende tot hun gezin verzorgen en opvoeden of degenen die anders dan als ouder samen met de ouder het gezag over de jeugdige uitoefenen. Zij brengen de regeling en het klachtenreglement op

passende en heldere wijze onder de aandacht van in ieder geval degenen die als klager zijn aangewezen.

	Wat moet worden gedaan om aanbeveling te realiseren	Realisatietermijn
	4.2.1 De organisatie hanteert een regeling voor de behandeling van klachten als bedoeld in artikel 68 Wet op de jeugdzorg, waarin tevens is vastgelegd de wijze waarop klager wordt geïnformeerd over de beslissing op de klacht en de reactie van de organisatie op deze beslissing.	1 oktober 2013
	4.2.2 De organisatie geeft voldoende bekendheid aan de klachtenprocedure door in ieder geval: <ul style="list-style-type: none"> • de jeugdige en diens (pleeg)ouders bij de kennismaking te informeren over de klachtenprocedure. • (schriftelijke) informatie beschikbaar te hebben binnen de organisatie.	1 oktober 2013
	4.2.3 De organisatie stelt over elk kalenderjaar een openbaar verslag op, overeenkomstig artikel 68 Wet op de jeugdzorg, waarin tevens eens per twee jaar is opgenomen de mening van klagers wat betreft het verloop van de klachtbehandeling.	1 mei 2014
	4.2.4 De organisatie voert jaarlijks, vanaf het jaar 2013, een analyse uit van het aantal geregistreerde klachten gericht op seksueel grensoverschrijdend gedrag op basis waarvan verbetermaatregelen worden getroffen.	1 mei 2014

4-3 Raden van Toezicht

Aanbeveling commissie Samson

Intensivering van het inhoudelijk toezicht, waarvan de thematiek van seksueel misbruik expliciet deel uitmaakt.

Toelichting:

De afgelopen jaren hebben Raden van Toezicht in de non-profitsector een steeds zwaardere taak gekregen in het toezicht op publieke taken. De raden oriënteren zich thans breed op deze ontwikkeling. Om seksueel misbruik te voorkomen wordt toezicht op het onderwerp expliciet geïntensiveerd.

De jeugdzorgorganisaties hanteren de zorgbrede governancecode 2010. Kwaliteit en veiligheid is binnen de Raad van Toezicht expliciet belegd.

	Wat moet worden gedaan om aanbeveling te realiseren	Realisatietermijn
	4.3.1 De Raad van Toezicht voert jaarlijks gesprekken met de Raad van Bestuur over het functioneren betreffende kwaliteit en veiligheid. De volgende onderwerpen worden besproken: <ul style="list-style-type: none"> • voorkomen van seksueel misbruik • signalen van seksueel misbruik • de uitkomsten van een uitgevoerde veiligheidsmonitor, de analyse daarvan en de genomen verbetermaatregelen. Het resultaat van het overleg wordt vastgelegd in een verslag.	1 januari 2014

5 Pleegzorg

5.1 Screening aspirant pleegouders

Aanbeveling commissie Samson

Er dient door de sector een landelijke (concrete) norm te worden ontwikkeld waaraan de voorbereidende training voor pleegouders moet voldoen. Pleegzorgorganisaties dienen altijd referenties op te vragen en af te geven bij de aanmelding van aspirant pleegouders.

Toelichting:

Onderdeel van de bescherming van en hulp aan pleegkinderen is een zorgvuldige begeleiding en screening van aspirant-pleegouders, zowel voor bestandspleegzorg als netwerkpleegzorg. De organisaties voor Jeugd & Opvoedhulp met pleegzorg hebben ervoor gekozen om gezamenlijk een kwaliteitskader te ontwikkelen dat dit proces beschrijft en om hiermee duidelijkheid, eenduidigheid en transparantie te brengen in het proces⁴. Het uitgebreid screenen van aspirant pleegouders, onder meer door het opvragen van referenties, maakt onderdeel uit van het proces.

Een pleegouder en alle personen van 12 jaar en ouder die als inwonende op het adres van de pleegouder staan ingeschreven, beschikken over een verklaring van geen bezwaar die voor de aanvang van de opvoeding en verzorging van een pleegkind is afgegeven door de Raad voor de Kinderbescherming. Sinds januari 2013 geeft de Raad voor de Kinderbescherming bij het afgeven van de verklaring aan of de pleegouder eerder een verklaring heeft aangevraagd. De organisatie kan dan bij de andere organisatie indien nodig informatie opvragen over afwijzing of acceptatie bij selectiebesluit.

	Wat moet worden gedaan om aanbeveling te realiseren	Realisatietermijn
	5.1.1 De organisatie hanteert bij de screening van aspirant pleegouders het herziene 'kwaliteitskader voorbereiding en screening aspirant pleegouders', waarin het thema seksuele ontwikkeling en seksueel misbruik uitdrukkelijk is belegd.	1 januari 2014

5.2 Voorbereiding, ondersteuning, evaluatie en toezicht pleegouders

Aanbeveling commissie Samson

Pleegouders moeten door de pleegzorgorganisatie goed voorbereid worden op de komst van een jeugdige met een (seksueel) traumatische voorgeschiedenis. Ook dient de pleegzorgorganisatie te voorzien in ondersteuning, bijvoorbeeld door deskundigen zoals een psycholoog of een orthopedagoog, wanneer daar behoefte aan is. Daarnaast biedt de inzet van het sociale netwerk kansen om pleegouders te ondersteunen, sociale isolatie van pleeggezinnen tegen te gaan en eventueel ook om ongewenste ontwikkelingen te signaleren.

Een jaarlijkse evaluatie door de pleegzorgorganisaties met nadrukkelijk oog voor de stabiliteit van de gezinssituatie en expliciete aandacht voor wijziging zoals echtscheiding, werkloosheid of ziekte is gewenst.

⁴ 'Kwaliteitskader voorbereiding en screening aspirant pleegouders', versie 1.0 april 2011. Het kwaliteitskader wordt momenteel herzien. De herziene versie wordt op 1 oktober 2013 bestuurlijk vastgesteld.

Toelichting:

De organisatie is verantwoordelijk voor een veilig leefklimaat bij pleeggezinnen. Die verantwoordelijkheid begint al bij de selectie en voorbereiding van pleegouders. Voor een pleegkind wordt dit concreet en relevant als deze geplaatst wordt in een pleeggezin. De verantwoordelijkheid van de organisatie strekt zich daarom ook tot de begeleiding van de pleegouders, het aanbod tot scholing, regelmatige evaluatie van de plaatsing en hulp bij de inzet van het sociale netwerk. In de pleegouderbegeleiding is structureel aandacht voor seksuele ontwikkeling van de jeugdige en het voorkomen van seksueel misbruik, maar deze begeleiding moet ook concreet die ondersteuning inhouden die pleegouders nodig hebben om een jeugdige met een (seksueel) traumatische voorgeschiedenis te kunnen opvangen.

In het kader van de hiervoor genoemde verantwoordelijkheid die de pleegzorgorganisatie heeft, voert zij bij de periodieke evaluatie een veiligheidscheck uit. In deze veiligheidscheck zijn indicatoren neergelegd die onder andere betrekking hebben op de veiligheid van de jeugdige en zijn risicofactoren benoemd die te maken hebben met onder andere (echt)scheiding, ziekte, werkloosheid, huiselijk geweld, huisvesting en sociaal isolement. Een gesprek met de jeugdige over de ervaren veiligheid en over het onderwerp seksuele ontwikkeling maakt, wanneer de leeftijd en ontwikkeling van de jeugdige dit toelaten, onderdeel uit van de periodieke evaluatie.

Indien de organisatie daartoe aanleiding ziet kan zij besluiten dat voor pleegouders een nieuwe verklaring van geen bezwaar bij de Raad voor de Kinderbescherming gewenst is. Dit kan het geval zijn als pleegouders langer dan twee jaar op een wachtlijst staan of als de gezinssamenstelling is gewijzigd.

	Wat moet worden gedaan om aanbeveling te realiseren	Realisatietermijn
●	5.2.1 De organisatie neemt in het pleegouderbegeleidingsplan standaard het onderwerp seksuele ontwikkeling en seksueel misbruik op, alsmede het betrekken van het netwerk van de pleegouders gedurende de pleeggezinplaatsing.	1 oktober 2013
●	5.2.2 De organisatie stelt een hulpverleningsaanbod vast en beschikbaar in het kader van voorbereiding van en begeleiding aan pleegouders die een jeugdige met een seksueel traumatische voorgeschiedenis opnemen c.q. hebben opgenomen.	1 januari 2014
●	5.2.3 De organisatie stelt het cursus- c.q. scholingsaanbod voor pleegouders, gericht op seksuele ontwikkeling en (voorkomen) seksueel misbruik, vast en beschikbaar.	1 januari 2014
●	5.2.4 In de periodieke evaluatie van de pleeggezinplaatsing is expliciet aandacht voor het thema seksuele ontwikkeling van de jeugdige en wijziging van omstandigheden.	1 oktober 2013
●	5.2.5 De organisatie voert de periodieke evaluatie van de pleeggezinplaatsing uit met inachtneming van hetgeen in het herziene 'kwaliteitskader voorbereiding en screening aspirant pleegouders' is opgenomen ten aanzien van: <ul style="list-style-type: none"> • de veiligheidscheck; • de tussentijdse screening; • het opvragen van de verklaring van geen bezwaar.	1 januari 2014

5.3 Zorgen voor veiligheid en werken met onzekerheid in een pleeggezin

Aanbeveling commissie Samson

Bij vermoedens van seksueel misbruik in een pleeggezin dienen alle betrokkenen samen te werken, de ernst van de situatie te erkennen, inclusief de onzekerheid die soms niet direct op te lossen is. Zij moeten goede afspraken met elkaar maken over verhoging van veiligheid en minimalisering van risico's.

Toelichting:

Bij vermoedens van seksueel misbruik in een pleeggezin kunnen professionals voor de moeilijke keuze komen te staan de jeugdige uit het pleeggezin te halen om redenen van veiligheid, met het risico dat dit ten onrechte gebeurt en met (hechtings)schade voor de jeugdige. Anderzijds is er het risico dat, als de jeugdige in het pleeggezin blijft, het seksueel misbruik ongehinderd kan doorgaan. Als er vermoedens van seksueel misbruik zijn, kan door de inzet van ketenpartners en het sociale netwerk van pleegouders en pleegkind, de veiligheid worden verhoogd en risico's worden geminimaliseerd, zodat het pleegkind niet uit huis hoeft te worden gehaald. Dit is alleen van toepassing in situaties waarbij de aanwijzingen (nog) geen aanleiding geven om het pleegkind uit het pleeggezin te halen.

	Wat moet worden gedaan om aanbeveling te realiseren	Realisatietermijn
●	<p>5.3.1 De organisatie stelt beleid en werkwijze vast op basis waarvan gehandeld wordt bij vermoedens van seksueel misbruik in een pleeggezin, waarbij het besluit is genomen het pleegkind in het pleeggezin te laten. Onderdeel van de werkwijze is het opstellen van een veiligheidsplan waarin opgenomen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • concrete, praktische afspraken met ketenpartners, pleegouders, het sociale netwerk van pleegouders en pleegkind om de veiligheid te verhogen en risico's te minimaliseren; • afspraken, opgenomen in een veiligheidsplan over het toezicht op het navolgen van de gemaakte afspraken en sancties bij niet nakomen van de afspraken.	1 januari 2014
●	<p>5.3.2 De organisatie maakt over het beleid als genoemd in 5.3.1 afspraken met ketenpartners en legt deze vast.</p>	1 januari 2014

Bijlage 4 - Overzicht producten en bijeenkomsten Jeugdzorg Nederland

Overzicht van producten en bijeenkomsten georganiseerd door Jeugdzorg Nederland in het kader van voorbereiding en invoering van het Kwaliteitskader voorkomen seksueel misbruik in de jeugdzorg.

Inleiding

In mei 2013 heeft de Commissie Rouvoet het Kwaliteitskader voorkomen seksueel misbruik in de jeugdzorg vastgesteld. Het Kwaliteitskader bevat 39 acties die door de leden van Jeugdzorg Nederland in de eigen organisatie moeten worden geïmplementeerd. Het tijdpad voor implementatie liep tot 1 oktober 2014 en is verlengd tot en met 31 december 2014.

Het projectteam van Jeugdzorg Nederland heeft in de projectperiode diverse acties ingezet in het kader van de ondersteuning van de leden van Jeugdzorg Nederland bij de implementatie van de acties uit het Kwaliteitskader. Hieronder volgt een overzicht van de (thema)bijeenkomsten en producten die zijn georganiseerd respectievelijk ontwikkeld.

Themabijeenkomsten

9 december 2013: Voorkomen seksueel misbruik in de jeugdzorg en HKZ

Jeugdzorg Nederland en HKZ organiseerden deze bijeenkomst, die in het teken stond van de verbinding tussen het Kwaliteitskader en HKZ, voor auditoren, gemeenten, HKZ-partners en kwaliteitsfunctionarissen binnen jeugdbescherming en Jeugd & Opvoedhulp.

11 maart 2014: Professionalisering en interventies in de jeugdzorg

In deze themabijeenkomst, die in samenwerking met Nji, Rutgers WPF en Movisie werd georganiseerd, stond het gebruik van interventies in de jeugdzorg gericht op het voorkomen van seksueel misbruik centraal. Hoe kunnen de interventies (trainingen, methodieken) door de professional optimaal ingezet worden in het kader van de hulpverlening en het voorkomen van seksueel misbruik en hoe helpen deze interventies de professional in de uitoefening van zijn beroep?

26 juni 2014: Aandacht voor seksueel misbruik in sollicitatie- en functioneringsgesprekken

Twee van de acties uit het Kwaliteitskader richten zich op aandacht voor de problematiek van seksueel misbruik in sollicitatie- en functioneringsgesprekken. Geen gemakkelijke thema's om in deze gesprekken aan de orde te laten komen. Vragen die hier in het veld over leven zijn bijvoorbeeld: Hoe kun je een dergelijk gesprek het beste voeren? Hoe introduceer je het onderwerp? Welke vragen kun je stellen? Wat mag je wel en niet vragen?

Tijdens deze themabijeenkomst gingen de deelnemers met elkaar in gesprek over het thema en in workshops aan de slag met het oefenen van de gesprekken.

9 september 2014: Implementatie Kwaliteitskader voorkomen seksueel misbruik in de jeugdzorg bij Bureaus Jeugdzorg

De themabijeenkomst stond in het teken van het uitwisselen van kennis over hoe seksualiteit bespreekbaar te maken. Daarnaast was er ruimte om elkaar te informeren over materiaal gericht op andere acties, dat bij individuele Bureaus Jeugdzorg is ontwikkeld, zodat Bureaus Jeugdzorg die nog zoekende zijn hiervan gebruik kunnen maken.

17 november 2014: Voorkomen seksueel misbruik in de jeugdzorg: waar staan we nu? Terugblikken en vooruitkijken

Deze themabijeenkomst stond in het teken van reflecteren op een jaar uitvoering van het Kwaliteitskader met de vraag of de acties uit het Kwaliteitskader daadwerkelijk hebben bijgedragen aan het terugdringen van de handelingsverlegenheid rond seksueel misbruik bij de professional en het creëren van een open cultuur. Naast terugblikken werd vooruit gekeken naar wat er nog te doen staat om dit thema te blijven borgen. Binnen het huidige jeugdzorgdomein maar ook binnen het veranderende jeugd domein.

1 december 2014: Voorlichtingsbijeenkomst risicotaxatie-instrument seksueel grensoverschrijdend gedrag

Het Nederlands Jeugdinstituut (Nji) heeft in opdracht van het ministerie van VWS en Jeugdzorg Nederland een instrument ontwikkeld voor de beoordeling van het risico op seksueel grensoverschrijdend gedrag bij jeugdigen. Tijdens de voorlichtingsbijeenkomst, die in samenwerking met het Nji en Movisie werd georganiseerd, werd ingegaan op de implementatie van het risicotaxatie-instrument, gebruik van het instrument in de organisatie en evaluatie en doorontwikkeling.

Producten

Ontwikkeling themacompetentie seksuele ontwikkeling (addendum op uitstroomprofiel en competentieprofiel jeugdzorgwerker)

Jeugdzorg Nederland heeft met de Vereniging Hogescholen (voorheen HBO-raad) voor de jeugdzorgwerker een specifieke themacompetentie 'seksuele ontwikkeling' laten ontwikkelen. Het waarborgen van een gezonde seksuele ontwikkeling, het kunnen signaleren van een afwijkende seksuele ontwikkeling en het handelen bij seksueel risicogedrag en misbruik staat centraal in de themacompetentie. Deze themacompetentie heeft zijn plaats gekregen in het uitstroomprofiel Jeugdzorgwerker dat het Hoger Sociaal Agogisch Onderwijs (HSAO) hanteert en in het competentieprofiel Jeugdzorgwerker.

Overzicht 'Selectie van interventies voor het kwaliteitskader van de Commissie Rouvoet'

Het ministerie van VWS en Jeugdzorg Nederland hebben de landelijke kennisinstututen Rutgers WPF, Nji en MOVISIE in 2013 verzocht een overzicht op te stellen met beschikbare interventies / werkwijzen / methoden geordend naar acties uit het kwaliteitskader en waar mogelijk uitgewerkt naar leeftijdsgroepen, bijzondere groepen en problematiek en naar type setting waarbij een validering is aangegeven in termen van mate van effectiviteit, theoretische onderbouwing of beschrijving, procesevaluatie, gebruikswaarde en beschikbaarheid.

Het betreft een dynamisch overzicht met interventies, werkwijzen etc.; aan de hand van de ontwikkelingen en ervaringen in het kader van de uitvoering van het Kwaliteitskader zal het overzicht moeten worden geactualiseerd en aangescherpt.

Ontwikkeling korte films sollicitatie- en functioneringsgesprekken

Jeugdzorg Nederland heeft, in samenwerking met Just en TriviumLindenhof, twee filmpjes laten ontwikkelen over het voeren van sollicitatie- en functioneringsgesprekken waarin thema's aan de orde komen die raken aan seksueel grensoverschrijdend gedrag. De filmpjes laten voorbeeldgesprekken zien op basis van respectievelijk de STARR-methode en het drie dimensiemodel. Organisaties kunnen de filmpjes inzetten bij het voorlichten en trainen van leidinggevenden en HR-medewerkers.

Risicotaxatie-instrument seksueel grensoverschrijdend gedrag

Het NJi heeft in opdracht van het ministerie van VWS en Jeugdzorg Nederland een instrument ontwikkeld voor de beoordeling van het risico op seksueel grensoverschrijdend gedrag bij jeugdigen. Dit risicotaxatie-instrument dat nu beschikbaar is ziet zowel op het risico om als jeugdige slachtoffer te worden van seksueel misbruik door opvoeders, medewerkers en jeugdigen in of buiten de organisatie, als op het risico om als jeugdige seksueel overschrijdend gedrag te gaan vertonen. Het instrument moet de professional informatie opleveren op basis waarvan deze maatregelen kan nemen om seksueel overschrijdend gedrag te voorkomen.

De jeugdzorgorganisaties kunnen het risicotaxatie-instrument inzetten bij de uitvoering van actie 3.1.2 uit het Kwaliteitskader voorkomen seksueel misbruik in de jeugdzorg.

Kwaliteitskader voorkomen seksueel misbruik in de jeugdzorg en HKZ

Op verzoek van Jeugdzorg Nederland heeft HKZ addenda ontwikkeld bij de HKZ-normen voor Jeugdzorg en Bureaus Jeugdzorg. In deze addenda wordt een relatie gelegd tussen de acties uit het Kwaliteitskader voorkomen seksueel misbruik in de jeugdzorg en de HKZ-normen.

Door de acties uit het Kwaliteitskader op te nemen in de PDCA-systematiek van de HKZ-norm wordt duidelijk gemaakt dat het voorkomen van seksueel misbruik niet een eenmalige activiteit is binnen een organisatie. Het is een doorlopend proces waarbij de organisatie blijft leren van gemaakte fouten en blijft verbeteren. Het voorkomen van seksueel misbruik in de jeugdzorg wordt hiermee ingebed in de bedrijfsvoering van een organisatie.

Bovendien wordt gecombineerde toetsing op de HKZ-norm en het Kwaliteitskader mogelijk door de acties uit het Kwaliteitskader te linken aan de HKZ-normen. De Certificerende Instelling toetst dan niet alleen of een organisatie voldoet aan de HKZ-normen, maar ook of zij de acties uit het Kwaliteitskader opvolgt. De Certificerende Instelling geeft bij goed resultaat hierover een verklaring af op het HKZ-certificaat. Met deze verklaring kan de organisatie laten zien dat zij zich houdt aan de acties zoals afgesproken in het Kwaliteitskader.

In overleg met vertegenwoordigers vanuit de jeugdbescherming is een verbinding gemaakt tussen de acties uit het Kwaliteitskader voorkomen seksueel misbruik in de jeugdzorg en het normenkader van de gecertificeerde instellingen en borging in het kwaliteitsmanagementsysteem.

Instrument veiligheidsbeleving

In artikel 4.1.2 van het Kwaliteitskader voorkomen seksueel misbruik in de jeugdzorg is opgenomen dat de jeugdzorgorganisaties een instrument implementeren waarmee de beleving van veiligheid structureel in kaart wordt gebracht.

Veel organisaties zijn bekend met de zogenaamde veiligheidsbarometer, een instrument dat is ontwikkeld in het kader van het programma LAAK (Landelijk Actieprogramma Aanpak Kindermishandeling). Deze oorspronkelijke versie van de veiligheidsbarometer besteedt echter niet expliciet aandacht aan de thema's seksualiteit en seksueel misbruik. TriviumLindenhof heeft in 2012/2013, in samenwerking met Movisie, de veiligheidsbarometer aangevuld met deze thema's. Hun versie van de veiligheidsbarometer is in juni 2014 via extranet beschikbaar gesteld voor andere organisaties.

Naast de veiligheidsbarometer van TriviumLindenhof wordt ook het ondersteuningsmateriaal van de oorspronkelijke veiligheidsbarometer beschikbaar gesteld. Dit materiaal is helpend voor die organisaties die nog niet met de veiligheidsbarometer werken.

Kader voor standaard opvragen van referenties bij aspirant pleegouders

Een aantal aanbevelingen van de commissie Samson is niet expliciet uitgewerkt in het Kwaliteitskader voorkomen seksueel misbruik in de jeugdzorg zelf maar in het Kwaliteitskader Voorbereiding en screening aspirant pleegouders. In het Kwaliteitskader voorkomen seksueel misbruik in de jeugdzorg wordt bij actie 5.1.1 naar dit kwaliteitskader verwezen. Dit geldt onder andere voor het opvragen van een of meerdere referenties van de aspirant pleegouders (6.4).

In samenspraak met een aantal leden heeft Jeugdzorg Nederland een kader ontwikkeld dat handvatten biedt om uitvoering te geven aan het opvragen van referenties bij aspirant pleegouders.

Kader voor standaard opvragen referenties bij sollicitanten

Op grond van actie 1.2.1 van het Kwaliteitskader vraagt iedere organisatie bij iedere sollicitant referenties op waar het onderwerp seksueel grensoverschrijdend gedrag onderdeel van uitmaakt. Referenties worden opgevraagd bij (een) vorige werkgever(s) om een breder beeld te verkrijgen van de sollicitant en diens functioneren. Door standaard referenties op te vragen en dit ook als zodanig te communiceren naar de sollicitant, wordt duidelijk dat dit een standaard onderdeel is van het reguliere proces. Referenties worden dan niet enkel opgevraagd bij twijfel, waarmee het onderwerp uit een negatieve sfeer wordt gehaald.

Jeugdzorg Nederland heeft een kader opgesteld waarbinnen rekening is gehouden met de waarborgen rond het opvragen van referenties, zoals neergelegd in de NVP-sollicitatiecode.

Landelijke handreiking samenwerkingsafspraken Jeugdbescherming-Pleegzorg

Jeugdzorg Nederland heeft in 2014 in samenspraak met haar leden de Landelijke handreiking samenwerkingsafspraken Jeugdbescherming – Pleegzorg ontwikkeld. Deze handreiking met als titel 'Pleegzorg: een gezamenlijke zorg' is het resultaat van een traject dat ingezet is naar aanleiding van de bevindingen uit het rapport van de Commissie Samson en is bedoeld om Pleegzorgaanbieders en de organisaties die de jeugdbescherming uitvoeren een handvat te bieden bij het maken of evalueren van hun eigen regionale afspraken.

Beleid contactfrequentie gezinsvoogd

Jeugdzorg Nederland heeft in 2014 in de branche een discussie gevoerd over de contactfrequentie. Het bepalen van de wenselijke contactfrequentie tussen de gezinsvoogd en het gezin en de jeugdige die onder toezicht staat, is afhankelijk van twee factoren: inhoudelijk methodische wenselijkheid versus beschikbare tijd. Leidend is dat de contactfrequentie bepaald moet worden door de aanwezige problemen en mogelijke en wenselijke oplossingen.

Bij de aandacht voor de veiligheid van de jeugdige hoort ook dat de jeugdige de gelegenheid moet hebben om eventuele geheimen met de gezinsvoogd of een vertrouwenspersoon, bij voorkeur uit de eigen omgeving maar niet zijnde de opvoeders, te delen. De gezinsvoogd zal dit actief moeten bevorderen. Hierbij moet in het bijzonder gelet worden op het creëren van een contact met voldoende intensiteit, zodat ook een zodanige vertrouwensband met de jeugdige opgebouwd wordt dat de verwachting reëel is dat de jeugdige dit contact ook gebruikt om eventuele persoonlijke problemen te bespreken.

In de branche zijn de volgende afspraken gemaakt:

1. De gezinsvoogd neemt in het plan van aanpak op hoe de beschikbare tijd ingezet wordt. Hierbij moet een verband zichtbaar zijn tussen de problematiek en de daaraan gekoppelde gewenste ontwikkelingsuitkomsten enerzijds, en de gevraagde inspanning van de gezinsvoogd anderzijds. Het gaat hierbij niet om een afrekenbaar aantal uren, maar om een inschatting van de verdeling van de tijd, nodig om de doelen te bereiken.
2. De gezinsvoogd stelt de jeugdige, afhankelijk van leeftijd en beoordelingsvermogen, in staat om gedurende de jaarcyclus van de ondertoezichtstelling minimaal één keer een contact met hem of met een door hem aangewezen vertrouwensfiguur te hebben buiten aanwezigheid van de primaire opvoeders.

Training en oefenmateriaal voor de reflectiepraktijk

Jeugdzorg Nederland en FCB hebben in het kader van actie 1.1.3 van het Kwaliteitskader een training en oefenmateriaal laten ontwikkelen voor intervisoren en werkbegeleiders gericht op borging van de in de themacompetentie 'seksuele ontwikkeling' genoemde kennis- en vaardigheden in de reflectiepraktijk.

Het oefenmateriaal wordt online aangeboden en bestaat uit achtergrondinformatie bij de training, een trainingshandleiding, werkkaarten met uiteenlopende thema's en een filmpje met verschillende fragmenten uit praktijksituaties. De training wordt aangeboden door de Nederlandse Vereniging van Maatschappelijk Werkers (NVMW).

Trainingsprogramma Terug naar gezonde nieuwsgierigheid

De Human Talent Group heeft in het kader van de implementatie van het Kwaliteitskader voorkomen seksueel misbruik in de jeugdzorg (en specifiek in het kader van actie 1.1.4) in afstemming met een aantal jeugdzorgorganisaties het online trainingsprogramma 'Terug naar gezonde nieuwsgierigheid' ontwikkeld. Het programma levert vooral een actieve ondersteuning aan de implementatie van de acties die genoemd zijn in het Kwaliteitskader voorkomen seksueel misbruik in de jeugdzorg. De aandacht ligt op het doorbreken van handelingsverlegenheid en het stimuleren van een open gesprekscultuur rondom dit thema. Het online trainingsprogramma is gericht op leidinggevendenden en professionals. De Human Talent Group heeft ook een aantal ondersteuningsroutes voor de implementatie van het trainingsprogramma ontwikkeld.

Bijlage 5 - Borging Kwaliteitskader

Inleiding

In 2013 en 2014 hebben de jeugdzorgorganisaties aangesloten bij Jeugdzorg Nederland de acties uit het Kwaliteitskader voorkomen seksueel misbruik in de jeugdzorg geïmplementeerd en de borging ervan voorbereid. Uit de eindmonitor van het implementatietraject blijkt dat de branche in een korte periode een flinke slag heeft gemaakt. Ook blijkt dat een aantal acties afwijkt van het gemiddelde implementatiebeeld.

In 2015 wordt het implementatietraject afgerond en het borgingstraject gestart. Vanuit Jeugdzorg Nederland is hierbij nadrukkelijk aandacht voor de acties die qua implementatie afwijken van het gemiddelde beeld. Het borgingstraject heeft twee dimensies; borging van de systematiek op organisatieniveau en borging in de nieuwe lokale context van de jeugdhulp.

Uitgangspunt

Een kind binnen de jeugdzorg moet veiliger zijn dan waar dan ook. Van belang is de gerealiseerde cultuurverandering – aanpak van de taboesfeer en terugdringen van de handelingsverlegenheid – vast te houden en door te ontwikkelen. Dit is een opdracht aan zittende en nieuwe medewerkers en aan zittend en nieuw management en bestuurders. Doel was en blijft de taboesfeer en de handelingsverlegenheid aanpakken. Het onderwerp moet verankerd zijn in de organisatie. Intimiteit, relaties en seksualiteit zijn vaste thema's in de jeugdzorgorganisaties. Op de werkvloer, maar bovenal ook op de agenda's van het management en bestuur. Jeugdzorg Nederland heeft slachtoffers beloofd om niet meer los te laten. Seksueel misbruik en seksuele trauma's moeten worden voorkomen, tijdig worden opgemerkt, aangepakt en behandeld zodat jeugdigen en medewerkers er niet alleen voor staan.

Vasthouden

Na het intensieve implementatietraject is het van belang dat het onderwerp als collectief wordt vastgehouden en met de gemeentelijke opdrachtgevers en transformatiepartners wordt doorgezet. Jeugdzorg Nederland maakt zich sterk om samen met de Jeugd GGZ, Jeugd LVG en Jeugd gehandicaptenzorg de focus op voorkomen van seksueel misbruik te behouden. De branches kunnen van elkaar leren en elkaar versterken.

Jeugdzorg Nederland heeft de samenwerking gezocht met voornoemde branches om tot meer eenduidigheid te komen bij het voorkomen van seksueel misbruik. Daartoe is een werkgroep gevormd met de andere branches. De gezamenlijke branches voor (gespecialiseerde) Zorg voor Jeugd hebben in juni 2015 het 'plan van aanpak Seksualiteit en preventie van seksueel geweld in de jeugdhulp' vastgesteld dat moet leiden tot de start van de implementatie van een gemeenschappelijk kwaliteitskader vanaf september 2015. Het Kwaliteitskader voorkomen seksueel misbruik in de jeugdzorg vormt het uitgangspunt voor het te ontwikkelen gezamenlijke kwaliteitskader, waarbij de focus zowel ligt op het formuleren van een helder beleid met betrekking tot seksualiteit en seksuele opvoeding, als op de preventie en signalering van seksueel geweld.

Certificatieschema's

Op verzoek van Jeugdzorg Nederland heeft HKZ addenda ontwikkeld bij de HKZ-normen voor Jeugdzorg. In deze addenda wordt een relatie gelegd tussen de acties uit het Kwaliteitskader voorkomen seksueel misbruik in de jeugdzorg en de HKZ-normen.

Door de acties uit het Kwaliteitskader op te nemen in de PDCA-systematiek van de HKZ-norm wordt duidelijk gemaakt dat het voorkomen van seksueel misbruik niet een eenmalige activiteit is binnen een organisatie. Het is een doorlopend proces waarbij de organisatie blijft leren van gemaakte fouten en blijft verbeteren. Het voorkomen van seksueel misbruik in de jeugdzorg wordt hiermee ingebed in de bedrijfsvoering van een organisatie.

Bovendien wordt gecombineerde toetsing op de HKZ-norm en het Kwaliteitskader mogelijk door de acties uit het Kwaliteitskader te linken aan de HKZ-normen. De Certificerende Instelling toetst dan niet alleen of een organisatie voldoet aan de HKZ-normen, maar ook of zij de acties uit het Kwaliteitskader opvolgt. De Certificerende Instelling geeft bij goed resultaat hierover een verklaring af op het HKZ-certificaat. Met deze verklaring kan de organisatie laten zien dat zij zich houdt aan de acties zoals afgesproken in het Kwaliteitskader en borging is gerealiseerd.

Voor de Jeugdbescherming is een verbinding gerealiseerd tussen de acties uit het Kwaliteitskader voorkomen seksueel misbruik in de jeugdzorg en het normenkader JB/JR. Ook dit kwaliteitsmanagementsysteem kent een PCDA-systematiek, zodat borging en doorontwikkeling zijn gerealiseerd.

Inspectie Jeugdzorg

De Inspectie Jeugdzorg heeft in de eerste helft van 2014 een thematisch toezichtkader ontwikkeld en breed toezicht uitgevoerd naar het voorkomen van seksueel grensoverschrijdend gedrag bij Jeugd & Opvoedhulp. In 2015 doet de inspectie een vervolgonderzoek bij een groot aantal jeugdhulpaanbieders en Gecertificeerde Instellingen. Het onderzoek is praktijkgericht. Inzichten en goede voorbeelden op basis van de resultaten van dit vervolgonderzoek worden actief opgepakt door Jeugdzorg Nederland en verspreid onder de aangesloten organisaties.

Loverboyproblematiek

Organisaties aangesloten bij Jeugdzorg Nederland hebben met ondersteuning van Jeugdzorg Nederland het initiatief genomen voor een actieplan aanpak loverboyproblematiek. In het najaar van 2014 is het Actieplan Aanpak meisjesslachtoffers van loverboys/mensenhandel in de jeugdzorg door mevrouw N. Azough (voorzitter commissie) gepresenteerd. In dit actieplan wordt de systematiek van het Kwaliteitskader voorkomen seksueel misbruik in de jeugdzorg verdiept en verbijzonderd voor de vrouwelijke slachtoffers van loverboys. Jeugdhulpaanbieders voeren voor dit actieplan acties uit vergelijkbaar met de werkwijze van het Kwaliteitskader. Hierdoor blijft het thema seksuele ontwikkeling en voorkomen seksueel misbruik centraal staan.

Scholing

Jeugdzorg Nederland heeft met de Vereniging Hogescholen een specifieke themacompetentie 'seksuele ontwikkeling' laten ontwikkelen. Het waarborgen van een gezonde seksuele ontwikkeling, het kunnen signaleren van een afwijkende seksuele ontwikkeling en het handelen bij seksueel risicogedrag en misbruik staat centraal in de themacompetentie. De themacompetentie is als addendum toegevoegd aan het uitstroomprofiel Jeugdzorgwerker dat het Hoger Sociaal Agogisch Onderwijs (HSAO) hanteert en in het competentieprofiel Jeugdzorgwerker. Vanaf studiejaar 2014-2015 geven hogescholen, in overleg met de jeugdhulporganisaties in hun regio, invulling aan de themacompetentie in het opleidingsprogramma.

Kennisinfrastructuur

De afgelopen periode is door het Nji, Movisie en Rutgers WPF een overzicht van beschikbare interventies / werkwijzen / methoden opgesteld, gerelateerd aan de acties uit het Kwaliteitskader. De kennisinfrastructuur binnen de jeugdzorg en ook concreet op dit thema is voortdurend in ontwikkeling. In overleg met de genoemde kennisinstellingen wordt aan deze ontwikkeling aandacht besteed.

Jeugdzorg Nederland

Jeugdzorg Nederland heeft in de afgelopen periode de implementatie van het Kwaliteitskader ondersteund met diverse acties. De bestuurlijke delegatie en het projectteam hebben met inzet van professionals uit de aangesloten organisaties (thema)bijeenkomsten georganiseerd en producten ontwikkeld. Organisaties die rondom bepaalde acties uit het Kwaliteitskader materiaal hebben ontwikkeld, hebben dit gedeeld met andere organisaties. Voorlopers hebben hun kennis en kunde beschikbaar gesteld. Jeugdzorg Nederland blijft deze innovatie vanuit het veld volgen en ondersteunen. Jeugdzorg Nederland besteedt in 2015 nadrukkelijk aandacht aan de acties die qua implementatie afwijken van het gemiddelde beeld van de eindmonitor. Het betreft de inzet van het risicotaxatie-instrument, de afspraken met de Hbo-opleidingen en het inrichten lokale leeromgeving met ketenpartners. Voor 2015 zijn dit speerpunten in de landelijke ondersteuning.

Jeugdzorg Nederland laat de thematiek niet los; het heeft een nadrukkelijke plaats gekregen in het jaarplan 2015. De verbreding naar de jeugdbranches wordt vormgegeven en opgepakt. Voor de vrouwelijke slachtoffers van loverboys worden de acties uit het Kwaliteitskader verdiept en doorontwikkeld. Organisaties die materiaal ontwikkelen of doorontwikkelen worden uitgedaagd dit met elkaar te delen via de communicatiekanalen van Jeugdzorg Nederland. Het bestuur en bureau blijven alert en organiseren als hier aanleiding toe is themabijeenkomsten.

COLOFON

Uitgave: Jeugdzorg Nederland, 2015 | Vormgeving: Taluut, Utrecht

Jeugdzoorg Nederland
Postbus 85011
3508 AA Utrecht
tel. 030 - 298 34 00
e-mail info@jeugdzoorgnederland.nl
www.jeugdzoorgnederland.nl